

کیف اسلام طلبہ لرننگ نشریاتی عدد ۲

توپراق

و

ص
هوا

مؤلفی:

حسن بك ملك زاده (زردابی)

۱۸۴۱—۱۹۰۷

ЦѢНА 25 к.

Изданіе группы Кіевскихъ студентовъ мусульманъ № 2.

Земля, вода и воздухъ.

Сочиненіе: Тасамъ-бека Меликъ-Заде

(Зердаби)

ع.ب. عاشور بکلی ننگ «قاسبی» مطبعہ سندھ چاپ اولندی.

۱۳۳۰ سنہ ہجری — ۱۹۱۲ سنہ میلادی

Тип.-Лит. «Каспій» И.-б. Ашурбекова, Баку.

1912 г.

1912
19

کیف اسلام طلبہ لیرینک نشریاتی عدد ۲

5
3-56

00997
АРХИВ

توپراق، صو و هوا

مؤلفی:

حسن بك ملك زاده (زردابی)

131
Azərbaycan Mərkəzi
Dövlət Kitabxanası

Издание группы Киевскихъ студентовъ мусульманъ № 2.

Земля, вода и воздухъ.

Сочиненіе *Тасакъ-бека Меликъ-Заде*
(Зердаби)

ع.ب. عاشور بگلی نك «قاسپی» مطبعه سنده چاپ اولندی.

۱۳۳۰ سنه هجری — ۱۹۱۲ سنه میلادی

Тип.-Лит. «Каспій» И.б. Ашурбекова, Баку

1912 г.

غازلر اوقابوغی چاتلادوب ده شوب خارجه چیقمش و اریمش شیلری ده اوزیله چیقاروب بو اریمش داشلر قابوغک اوسته صوتویانده اونلردن داغله عمله گلمش که بو داغله صودن چیقوب یر اولمشلردر. صگره هواده اولان صو بخاراتی صوتویان وقتلرده یاغیشه دونوب دو کولمش و دو کولونجهده قوری یری داغیدوب اریدوب یویوب دریای محیطک ایچنه آپارمش و اوراده اونلردن قات قات توپراق وجوده کلمشدر. صگره بو توپراق قاتلری ده غازلرک گوجندن چاتلایوب تازه داغله عمله گلمشدر. خلاصه بو زمانه قدر بر طرفدن یرک ایچنده اولان اریمش داشلر خارجه چیقوب داغ، و بر طرفندن ده بو داغله صو و هوانک گوجندن داغیلوب اریوب توپراق اولمشلردر. بوسورتله قوری یرک وسعتی گونبگون آرتوب او وقته قدر برجه دانه اولان دریای محیطی پارچه پارچه ایتمش که ایمدی او پارچه لرک بیو کلرینه محیط اوقیانوس و کوچکلرینه دریا (ذکر) گول دیرلر. همچین داغله، داشلر، توپراقلر که، اونلره قره دیرلر، اوزلریده دریای محیطلرک اراسنده پارچه پارچه اولمشلر که اونلرک بیو کلرینه (قطعه) و کوچکلرینه (جزیره) دیرلر. کرک ارضک اوسته بش قطعه واره: اوروپا، آسیا، آفریقا، آمریکا و آسترالیایا. اونلردن اوروپا، آسیا، آفریقایه (کنه) آمریکا و آسترالیایه (یکلی) دنیا دیرلر. جزیره اوچ قسم اولور: بر قسمی یوقاریده ذکر

توپراق، صو و هوا.

علما و حکمانک عقیده سنه گوره کره ارض عمله گنده آرتق ایستیدن اریمش شیلردن مرکب ایش چونکه بویله صو کیمی شیلر هواده اولانده صو دامجیسی کبی کره شکلنده اولور اوگا بنا اوده کره اولوب و بو کره فضاده یعنی دنیالری احاطه ایدن بوشلقده دور ایدن زمان بو بوشلقک صوتودیفتدن مرورایله صوتویوب یوزی قابوق باغلامش، چونکه بو کره نک ایچنده بخار و غیر هوا قسمی شیلر یعنی غازلر اولوب اونلر او قابوغه گوج ایدهرک یاروب خارجه چیقمشلر. اول زمان کره ارضک قابوغی غایت نازیک اولوب اوگا گوره بو وجهله وجوده گان چاتلاقلرک ده عددی آرتق اولمشدر. بو چاتلاقلردن چیقان بخار صوتوق صو اولوب کره ارضک صوتومش قابوغنی باسوب غرق ایتمش و بو صورتله برجه دریای محیط عمله گلمش و بویله جه غیری غازلرده چیقوب او صویی احاطه ایدهرک هوا اولمشدر. کره ارضک قابوغی اطرافنده اولان صوتوقدن قالینلاشمش ایسه ده ینه بونگله بویله بخار و غیر

اولنان قطعه لر کبی و بر قسمی ده ینار داغلردن عمله گلمشدر، که داغلر بحثنده اوندن دخی معلومات ویره جگزه و بر قسمی ده یاستی جزیره لر در که اونلر (پالیپ) آدلی حیوانلرک یوواسیدر. بو جزیره لر دن ده طبقات الارضدن یعنی کره ارضک قاتلرندن، طبقه لرندن دانیشه جفمز وقتده بحث ایده جگزه.

یر یوزینی احاطه ایدن هوانک همیشه دور و حرکت ایتمه سی معلومدر. هکذا صوده همیشه حرکت ایدر. دریا و غیره یرلرده موجود اولان صولر دائما بخار اوله رق دور ایدن هوایه قاریشور، یوقاری قالقیر، بلوط و دومان اولور و ینه صویا دونوب باشقه بر یرده یاغیش، قار، شبنم اولوب یره دوشر. بونلرده بر یره جمع اولوب چای، بولاق اولوب ینه دریالره تو کولورلر. صویله حرکت ایتدیگی زمان یر یوزنده موجود اولان داشلری اریدوب، یویوب پارچه لا یوب اوزیله برابر یووارلایه یووارلایه آ پاروب چو کک یرلره دولدیریر. دریالرده کی طوزلوصو بو صورتله قالقوب گیدر کن یعنی قورویار کن اونک طوزی یرده قالور وهاییله نه قدر یاقشی شیرین بولاق صویبی اولسه اونده ده اریمش طوزلر یعنی داشلر اولور. بو بولاق صویندن بر نچه مدت چای قویدقدن صگره سماورک ایچنده قابوق عمله گلیر. بو قابوق قاینامش اولان صویک طوزلریدر که بوراده قالب قابوق باغلامشدر. صویک طاشلری اریدوب آپارمه سی

بولاق و غیره صو تو کولور کن اونک آلتینده اولان داشلردن معلوم اولور. نه قدر یرک داشی اولسه، یوقاریدن تو کولن صویک آلتنه قویولاجق اولورسه بر نچه ایلدن صگره او داشک تو کولن یری چو که لور یعنی صو اونک اوراسنی یویوب آپاریر. صویک بر خاصیتی وار که اونک ایچنده یاشایان نبات و حیوانلرک جمله سی اونک بو خاصیتنه محتاجدر. حتی اونک داشلری ده پارچه پارچه ایتمه سی لازمدر. دنیا ده موجود اولان شیلرک هاموسی مثلا: دمیر، داش و غیره بو کبی شیلر ایستیدن شیشوب یکه ویونگل اولورلر. اما صوئوقدن صیقیلوب کوچک و آغیر اولورلر. بش یا اون شیدن مثلا: دمیر، گومش، قزل و غیریدن فندق بویده یومروقلایوب بر حلقه دن کیچردنده اگر اونلر صوئوق وقتده او حلقه دن راحت کیچیرایسه قیزانده ده اونلرک هیچ بریسی او حلقه دن کچمز: یعنی صوئوق آرتق اولدجه اونلر کوچک اولور اما آغرلفی دگیشیلمز. یعنی فندق بویده شی (۵) مثقال ایسه ایمدی کوچک اولانده گنه اونک آغرلفی (۵) مثقال قالور یعنی او شی آغیر اولور. (هر بر شیئک آغرلفی اونک بوی ایلهدر. مثلا بر گیرونکه پامبوق بر گیرونکه داشدن یونگل ذگل تفاوت اونلرک بوینده در.) پس هر بر شی صوئوقدن کوچک و آغیر اولور. کذا صو دخی صوئوقدن کوچک و آغیر اولور. اما ایله که

صو طو گمغه باشلادی بوز اولمه دن اول صو بردن بره شیشوب بیویور. یونکل اولوب بو حالنده صویک یوزینه قالقوب بو بوزلر آلتنده کی صویی آرتق صویومقدن ساقلایور. بو طور بوزک آلتنده کی صو طو گماز و اوراده زنده گانلق ایدن حیوانات و نباتات بو صورتله محافظه اولنورلر. دنیاده هیچ چاتلاقسز، ده شیکسز داش اولماز. یاغیش و غیره گو گدن دوشن صو بو چاتلاق و ده شیکره داخل اولوب اوراده بوزه دونجه شیشوب بو چاتلاقلاری بیوکلدیر. ایل به ایل صو او چاتلاقلاری بیودوب آخرده داشی پارچه لیور. صویک بو خاصیتده اولمقلغنی بو تجربه ایله بیلمک اولور: اگر بر شیشه نی صو ایله دولدیروب آغزینی بر کیدوب صوئوق یرده قویسه گز صو بوزه دونجه شیشوب آرتق شیشه نك ایچنده نوش یر تاپماز و گوج ایدوب اونی پاره پاره ایدر. همچین داشلرک ده چاتلاقلرینه دوشن صو بو طور اونی پاره پاره ایدر و بر نچه بیك ایلدن صگره او داشلر خورده پارچه اولور و اونلری صو آپارنده اونلر بر برینه سورتیلوب ازیلوب توزه دونورلر و صگره صویه قاریشوب کوچك داشلرله برابر چو كك یرلره جمع اولوب توپراق همیشه قات قات یغیلوز یعنی اول آغیر و ایری پارچه لر صگره کوچك، آخرده ده نارین و یونکل پارچه لر رد اولور. آقار چاپلرله غیره صولر بو لیلی آپاروب دریالره

دخل ایدر و اونلر صگره اونلر صودن آیریلوب دریانك دینه چو کر و یاستی یرده (دیک یرده دایانا یلمزلر) قات قات توپراق عمله گلور. اگر بو قات دریانك چوق درین یرنده عمله گلوبسه اونلر اوراده صویک آغرلغندن سیقیلوب بر نچه مدتدن صگره تازه دن بر کثوب داش اولور، اما بو داش ایله اولکی داشك تفاوتی اولدر که داش دانه دانه ایدی اما ایمدی قات قاتدر. بو حال بیوك چاپلرک مثلا بزیم (کور) چاینك کنارنده سا کن اولانلره معلومدر که او چاپك صویی بعض وقتلر قره و بعض وقتلرده صاری اولور. بونك سببی اولدر که سیل گلنده اگر قره اولان یرلردن کچرایسه طبیعی اولارق صویک ده رنگی قره، یوق صاری ایسه صاری اولور. او گما بناآ دریانك دینده عمله گلن قاتلرده رنك به رنك اولورلر.

کره ارضك عمری ۱۰-۲۰ مین ایل دگل بلکه ۱۰-۲۰ میلیون ایلدنده زیاده در. او گما گوره بو اوزون زمانده قوجه یرك اوزنده خیلی تغیر و تبدلات واقع اولمشدر. او یرلرده که چوقورلغنی سببیه صو جمع اولوب دریا و اونك ده دینده قات قات توپراق عمله گلمشدی، ینارداغ او یرلرک قاتلرینی قالدیردینی زمان بو قاتلری ده قالدیروب قوری یر ایدوب و قوری یرلر یاتوب چوقورلاشدیفنه گوره اونلرک یرنده دریالر عمله کلمشدر. بو منوال ایله بر بر نچه دفعه

قالقوب ينه تازه دن دريا اولمش و اوراده تازه توپراق عمله گلمشدر.

ير يوزنده و دريالرك ايچنده زنده گانلق ايدن حيوانات و نباتات محو و تلف اولدقلى زمان اونلرك بقا و جسدارى بيله تازه عمله كلن قاتك اوسته دوشور. اكر بو قات گيج عمله گليرسه چورويوب تلف اولور و اكر قات تيز عمله گليرسه اونلر او قاتك اوزينه حك اولورلر. مرور زمانله اونلر چوريسه ده ينه شكلى كاغذ اوزرينه باصلمش بر مهر كى توپراق قاتلرينك اوستنده قالير. اكر بوجسدلرك ايچى بوش ايسه اورايه ده ليل دولوب اونك ايچنده او بوشاق بيچيمنده داش عمله گلور. پس هر بر صويه دوشن حيوانات و نباتاتك چول و ايچنك شكلى اوراده عمله گلن قاتك اوسته دوشوب باقى قالور. البته بو شيلردن سومك بوينز و غير تيز خراب اولميانلرك شكلى هربر قاتك ايچنده قالور. اكر قات عمله گلنده چوق نارين شيدن عمله گليرسه اولوقت حيوانك بدنى چورويوب تلف اولنجه او نارين ليل بدنك ايچينى دولديروب دونوب داش اولور. بو طور داشده نه كه حيوانك چول و ايچروسنك و حتى اونك هر بر دامارنك بيله شكلى قالير. كذا بر آغاجك يپراغى ويا حيوانك لپريده تازه عمله گلن قاتك اوسته دوشنده اونك شكلى اورايه دوشور. خلاصه يرك يوزنده اولان قاتلر بر كتابدرك

اوراده بزيم يرك تاريخى نقش اولنمشدر. عقلى و علمى اولان كسلر او كتابى اوقويوب كره ارضك و اونك اوزنده اولان حيوانات و نباتلرك تاريخلرينى اوقومغه موفق اولورلر. بو آيدين و هامو ايچون اوقونمه سى ميسر اولان كتابى اوقويانلره معلوم و آشكاردر كه ير اوزنده اولان قاتلر مثلا داش كومورينك قاتى يا آهك و يا غيرى قاتلرك هر برى بر غيرى زمانده عمله گلمشدر. مثلا داش كومور اكر بزيم قافقاسياده، انكتره ده، آميريقادده وارايسه يقين كه بو يرلرك هاموسى داش كومورى عمله گلن زمان دريا ايچنده ايمشدر. چونكه نره ده داش كومورى اولسه اونك ايچنده او زمانه نك حيوانات و نباتلرينك شكلى قالمش اولور و بو شكلردن بيله معلوم اولور كه او زمانك اوزينه مخصوص حيوانات و نباتلرى واريמש.

ير اوزنده اولان قاتلرى يدى حصه ايدوبلر: يعنى كره ارضك عمرينى يدى فصل حساب ايتمشدر كه هر بر حصه نك اوز حيوانات و نباتاتلرى وارايمش اما هر بر يرده او يدى قات اولميور مثلا بزيم قفقاسياده اولان داش كومورينك اوسته بر غير قات مثلا آهك قاتى اولسه ديمك اولماز كه غير يرلرده ده داش كومورينك اوسته او برجه آهك قاتى اولاجق اولاييلر كه غير يرده ايكى يا اوچ غير قات اولسون بوندن معلوم اولور كه قفقاسياده اولان داش كومورى عمله

گلن یر بر غیر دفعه ده دریایه غرق اولوب که اوراده بر غیر قاتده عمله گلیر. اما غیر داش کوموری اولان یر ایکی ویا اوچ دفعه ده دریایه غرق اولمش اولمایدر که اونک اوسته ایکی ویا اوچ غیر قاتلر عمله گلمشدر. خلاصه هر یرده نیچه قات واریسه او یر اولقدر دریایه غرق اولوب دیمکدر. چونکه هر بر قات صو ایچنده یعنی دریا دینده عمله گله بیلر، غیر یرده عمله گله بیلمز. و برده هر بر قات دوز یرده عمله گله بیلور دیک یرده ویا ماچ یرده عمله گله بیلمز چونکه اوراده صودن رد اولان شیر دایانماز که دیک دوروب اونک سببی یانار داغلاردر که بو داغلار عمله گلنده کره ارضک قابوغی و اونک اوسته کیچمشدن عمله گلن قاتلری قالدیروب چاتلادوب ده شوب داغ عمله گتیرمشدر.

یر اوزنده اولان هر بر قاتک عمرینی یعنی او قات عمله گلن زمانه نك اوزونلغنی ملاحظه ایدنده معلوم اولور که بزیم کره ارض چوق قدیمدر. مثلا داش کومورینک قاتی آغاجدن عمله گلمشدر. اولزمان که یر اوزی تمام میشه اولوب اونک یره دوشمش آغاجلرندن چای صویی آپاروب دریالره غرق ایدوب بو آغاجلر صو آلتنده صویک آغر- لیقندن بر کییوب داش کوموری اولمشدر. البته یر یوزینک هر طرفی میشه اولمیوب و اولسه ده بعض یرده چوق،

بعض یرده آزیمش و بو آغاجلرک هاموسنی چایلر آپار. مشلر چوغی چولده قالب چورویوب تلف اولمش اما ایددی اگر بر میشه نی یوز ایل ساقلا یوب اوندنصکرده اوراده اولان آغاجلرک هاموسنی جمع ایدوب ماشینلرایله اونی برک سیخوب اوندن داش کوموری قایرسه کز بو داش کو- مورینک قالینلغی برجه کره اولا بیلر. پس نچه میلیون ایل آمیریقانک داش کومورینک قاتی عمله گلوبدر که اونک ۶۰-۵۰ آرشین قالینلغی وار: و برده یدی قات که یوقاریده ذکر اولوندی او قاتلردر که اونک ایچنده حیوانات و نباتات شکلی قالب اما اوندن نیچه میلیون ایلر یر اوزنده اولقدر ایستی اولمش که اوراده حیوانات و نباتاتک زنده کانلق ایتمگی ممکن اوله مامشدر.

مذکور قاتلرده اولان حیوانات و نباتاتک شکلرینی ملاحظه ایدنده معلوم اولور که یر اوزنده اول نباتات صکره حیوانات عمله گلش و هر قونشی قاتلرک حیوان علفیاتی بربرینه چوق اوخشیور، اما اوزاقده اولان قاتک ساکنلرینه آز اوقشایور. و برده آخرده عمله گلن قاتلرک حیوانات و نباتاتلری بزیم زمانه مزک حیوانات و نباتاتنه چوق اوخشیور اما بونلرک ایچنده ایله حیوان اولوب که ایدیک حیوانلرک ایکی قسمنه اوقشایور. مثلا قنادلو کرتنکه اولوبدر، که همی قوشه و همیده بزیم کرتنکه یه اوقشیور. خلاصه بیله

بزیم زمانه نك ايكي قسم حيواننه اوقشايان حيوانلر ك شكلي چوقدر. بوندن حكما بيله قياس ايدير: كه بزيم زمانه ده اولان حيوانات و نباتاتك هاموسي بر نچه جفت حيوان و علفدن عمله گلمشدر و آخرده انسان دنيايه گلمش؛ چونكه آخرنجي قاتك اوسته انسان و اونك سوموكلرينك (كميكلرينك) يا بر غير حصه سنك شكلي تاپيلير اوندن ايلرو عمله گلن قاتلر ك ايچنده انساندن هيچ بر اثر يوقدر. كره لر ك ذكر اولنان طورده اولمه سنك ثبوتلري آشاقه ده ذكر اولنور:

(۱) يرك ايچينك ايستيسي

اگر بر يرده بر آرشين درينل كده قويو قازارايسه گز اولوقته گوررسكز كه بو قويونك ايچي گوندوز ايستي گيجه صوتوق اولور يعني گيجه و گوندوزك ايستي صوتوقى اوراده معلوم اولور. اما قويونك درينلگي ايكي آرشين اولانده گيجه گوندوزك ايستي و صوتوقى اوراده تفاوت ايتميور اما بو قويونك ايستي صوتوق اولمه سنى بر ايل ملا. حظه ايلرسه گز گوره رسوز كه اونك ايچنده يايده ايستي چوق و قيشده آز اولور. اگر بو قويونى درينلدوب اوتوز آرشين درينلگنده ايله سك گوره رز كه اونك ايستي و صوتوقى ياي و قيشده دگيشمه يور يعني اوتوز آرشينده هميشه بر ايستيلك طقوز درجه اولور بوندن بويله معلوم كه گونك

ايستيسي يرك آلتنه اوتوز آرشين گيدير، و اگر يرك ايچي صوتوق اولسيدي او قويونى آرتق درين قازد قجه اونك صوتوقى مرور زمانه آرتق اولوردي. اما ايدين تجربه اردن معلوم اولور كه درينه گيدلد كچه ايستي آرتور و اگر ذكر او- لنان اوتوز آرشيندن درينه گيديليرسه هر ۶۵ آرشينده ايستي بر درجه آرتور. بو حسابله اگر يتمش بش ويرست درينلگنده بر قويو قازمق ممكن اولسيدي اوراده ايكي مين درجه ايستي تاپاردق چونكه ايكي مين درجه ايستي اولان يرده ير يوزينك داشلري معدنلري خلاصه هر بر شيني اريوب صوتوقى اولوردي. بوندن بويله معلوم اولور كه يرك ايچي آرتق ايستيدن اريمش شيلرايله دوليدر و اونك قابوغى نقدر چوق اولسه ۷۵ ويرستدن قالين دگل. كره ارضك بيوك لگندن معلوم اولور كه يرك اوعتندن اورتابنه قدر ۱۲۰۱۲ ويرستدر. بوندن معلوم اولور كه ۷۵ ويرست اونك اوزنده بر نازيك قابوق كمى در. بيله ده كره ارضى بر بيوك نارنجه اوقشاتمق اولور كه اونك قابوغى يرك قابوغى و ايچي اريمش شيلر اولسون. البته كره ارضك ايچي گر ك مرور زمانه صوتومش اولسون اما اونك صوتومه سى چوق آزدر: ايكي مين ايللك تجربه دن معلوم اولان بودر كه بو ايكي بيك ايلده اونك ايچي ياريم درجه ده اولسه صوتومه مشدر.

۲) زلزله

زلزله اوچ قىسىم اولور: بريسى لپه كىبى كه يرك يوزى صو كىبى لپه لىير، يعنى بر طرفى قالقوب اوبر طرفى ياتير، صگره ياتان طرف قالقير و قالقان طرف ياتير. ايكنجى قىسىمى توللامه كه يرك اوزى توللانور گويا اونك آلتندن اوروب قالديريرار. اوچنجى قىسىم زلزله دونمه در، مثلا اوزى قبله يه اولان برايوك اوزى ير دوند كجه اوده شمالى طرفه دونور. بو اوچ قىسىم زلزله نك هاموسندن ضررسزى لپه كىبى اولانيدر بويله ده ايولر لپه لنوب سلامت قالىرلر، اما لپه لر بر برندن چوق آرالى اولانده و لپه نك بريسى بيوك بريسى كوچك اولان وقتلرده بو قىسىم زلزله نك ده دورى آرتق اولور. توللانما زلزله سى لپه كىيسندن ضررليدر. بونده ير اويله آتيلير كه اورايه باسديرلمش ميخلر يردن چيقير. مثلا ۱۸۳۷ نجى سنه نك نويابر آينك ۷ نجى گونى آميريقانك چيلي مملكتنده دريا كنارنده بر دور آقاجى باصديرلمش ايمش كه گيجه لرى آنك باشنده فنار يانارمش. آغاجك اوجى ۱۳ آرشين يره گيتمش ايمش و اوندن باشقه اوزيده زنجير لرايله چكيوب كناره ميخلانمش ايمش فقط بونكله ييله ينه بو آغاج توللاما زلزله سنده يردن چيقوب ييقلمشدر. دونمه زلزله سى ايكي اولكى زلزله دن ده شدتليدر. بويله بر زلزله دن صگره هر كس گر ك اوز شيلرينى قومشو ايولرينك برنده آختارسين

چونكه ير دونديكى زمان ايله تيز دونور كه ايو اوچوب ييقيلنجيه قدر اونك يري گيدوب قونشونك ايونك آلتنه دوشور.

ذكر اولان زلزله لرك يا تك بر قىسىمى و يا بر نچه سى بردن واقع اولور. اونلردن توللاما ايله دونمه بردن اولانده داش داش اوسته قالميور. زلزله نك فاصله سى ۲-۳ ثانیه چكور اونك اوزاغه يعنى غير يرلره گيتمى بر دگل. بعض يرك زلزله سى اوزاق گيتيور. مثلا بريم شيروان زلزله سنك باي كوبه ده اولمديغى كىبى . اما بعض يرده زلزله ۷۰۰،۰۰۰ آغاج يول گيدير. و بويله بر سرعتله گيتديكى بر زمانده هر طرفده ير اولميور، هانسى يرك بناسى بر ك داشدر اوراده آز، هانسينك يري يوشا قدر اوراده بر ك اولور. و بر ده زلزله يا بر طرفدن مثلا قبه دن دوز شماله گيدر، ويا بر يرده عمله گلوب هر بر طرفه گيدر. دوز گيتديكى زمان اونك گوجى هر يرده بر اولور اما بر يردن غير طرفلره گيدر كن زلزله عمله گلن يرده اونك گوجى آرتق اولور و اطرافه گيتد كجه اونك گوجى آزالور. زلزله گيدنده هر دقيقه ده ۷-۸ آغاج يول گيدير. بعض وقتده زلزله بر يرده ۱-۲ گون دالبدال هر ۲-۳ دقيقه ده بر دفعه تكرار ايدر. اما بعض يرده ۱-۲ دفعه اولاندىن صگره ير ساكت اولور. بعض وقتده زلزله دن اول ير آلتندن كوك گورولتيسى كىبى

گورولتی گلور. بعض وقتده زلزله اولانده ير چاتلايور. و بيله چاتلاقك نهني ۱-۴۵ آرشين و اوزوني ۱۵ ویرسته قدر اولور. بعض وقتده بيله چاتلاق زلزله دن صگره ده قالور. اما بعض وقتده اونك قراقلری گنه گلوب قووشور و اونك ایچنه توكلن شیلر ازیلوب بالمره محو اولور. اويله چاتلاق اولمشكه اونك ایچینه ایکی بیگه قدر آدم تو کولوب اولمشدر.

بعض وقتده بویله چاتلاقدن آلو یعنی آتش بيله چیقور. و بعضاً ده اويله غازلر چیقور که هر کس اونيله نفس آلسه تلف اولور. بعض وقتده چاتلاغك برقراغی اوز یرنده قالور اما او بری قراغی ۱۰-۱۵ آرشين یوقارو قالقیر. زلزله اولدیغی زمان چوق داغلا و قایالر اوچور بعض بولاقلرك صوی کسلیلر بعضیسنك صوی دونوب ایستی اولور، بعض بولاقلك صوی زلزله وقتنده کسلیلوب صگره ینه بردن چیقوب اطرافی سیل کبی باصور. بعضنك صوی زلزله وقتنده کسلیلور صگره ینه آقیر، اما اول زمان بولانیق اولارق آقیر. زلزله وقتنده بعض یر قالقور و بویله یرك قالقمه سی دریا کنارنده دها یاقشی معلوم اولور. مثلاً ذکر اولان چیلی مملکتنده واقع اولان زلزله دن صگره دریا کنارنك بر آرشیندن آرتق قالقمه سی گورولمشدر.

آمیریقانك میکسیقا مملکتنده دوز بر یرده ایکی

گوجلو صوتوق بولاقل واریمش بو بولاقلرك اوسته بر نچه شهر و کندلر بنا اولنمش، گوزل باغ و باغچه سالنمش ایش ۱۷۵۹نجی سنه نك ایول آینده بودوز یر بردن بره تیرنمگه باشلار، و اورانك سا کنلری دوام ایده بيلمه یوب داغلا ده قاچارلر. ایکی آی یر سس ایدوب تیرند کدن صگره سنطیابر آینك ۲۹نجی گیجه سی برک زلزله اولور. اطرافدن باقلنر گوریرلر که او دوز آلیشوب یانور. صبح تیزدن گلوب گورولر که همان یرك اورتاسی قالقمش، چاتلامش و چاتلاقدن اریمش داش چیقمش آقور. یعنی ینار داغ عمله گلمش. او گوندن، ذکر اولان داغ همیشه یانور و گونبگون قالقهرق بو گون اوجه بر داغ اولمشدر. اونك چاتلاغندن همیشه یا اریمش داش ویا بخاره، توستی و غیر چیقور. بو ینار داغك آدینی (حیرول) قویمشلردر.

۱۸۹۶نجی سنه ده ژاپون مملکتنك شمال طرفنده ایون آینك ۱۳ نده گیجه وقتنده دریادیننده برک زلزله اولدیغندن دریانك صوی قالقوب اطراف و کنارده اولان شهر و کند لری باصمش و اورالرده سا کن اولان اهالینک مال و ملکینی یویوب دریایه آپارمشدر. بو وقعه ده اوچ بیگه قدر آدم تلف اولمشدر. بویله برزلزله ده ۱۷۳۳نجی سنه ده (پورتکیز) مملکتنك پایتختی اولان (لیزون) شهرینی خراب ایتمشدر. اوراد، صر قرخ آرشینه قدر قالقوب شهری باصمش و بویله

۱۳۱

Azərbaycan Mərkəzi
Dövlət Kitabxanası
15410

بيوك بىر شېھرىڭ كىنار طرفارندە چوقق آزا آدمك جانى قور-
 تارمىشدر. زلزله ايله يىنارداغك سببى بىر اولمەسى اوندىن معارم
 اولور كه: بىر يىنارداغ اولان يىردە زلزله اولوقته جن شدت
 ايدىر كه اورانك يىنار داغى حر كت ايتمگه باشلامش اولسون
 اويله كه داغدىن ارىمىش داش و غيره ردا اولدى زلزله ساكت
 اولور و بويله هوندور داغلك باشنك قارى ارىمگه باشليانده
 اورانك سا كىنارى قاچوب داغيلورلر كه زلزله اولاجق وىنار
 داغ ارىمىش داش پوسكورتەجك كه بوسىل هر كسەد كسە
 اونى ياندىروب تلف ايدەجك. زلزله ايله يىنار داغك سببى
 بىر اولمەسنە شك يوقدر و اونلك سببى دە بودر: اكر بىر
 قابە بىر نچە مايع حالده مثلاً جيوه، صو و ياغ كىبى شىيار
 تو كسە كز اونك دىينده جيوه، اوزنده ياغ دوراجق چونكه
 جيوه هاموسىندن آغر و ياغ هاموسىندن يونگلدر. همچنين
 كره ارضك ايچنده ارىمىش شىيارك آغىرى يرك اورتاسنده
 و يونكلارى قابىك آلتنده قاليرلر. نيجه كه صو بخارى صو-
 دن يونكلدر هاييله هر شىيەك غازى دە اوندىن يونكلدر. پس
 كره ارضك قابوغىك آلتي غازلرايله دولودر. يرك اوزى
 دره تپه اولدىغى كىبى قابوغىك آلتيده گرک بويله اولسون و
 بويله دە اونك چركك يرلرى گرک غازايله دولو اولسون.
 نجه كه سماور اوسته چاينىك قاينادىغى وقت اونك قباغىسى
 صويك بخارى قالديرير و اكر چاينىكك قباغى ولوله گى

بىر كىمىش اولسه اونى پاتلادوب داغيدار. هاييله يرك قابوغىك
 آلتنده اولان چوققوره غاز جمع اولانده قابوغه گوج ايدوب
 اونى تپره دىر و اكر چىقمغه ير تاپمازسه قابوغى اولوقته قدر
 تپره در كه اوزىچون بىر دىشيك تاپوب اورادىن چىقه بيلمىش
 اوله اكر بىر بويله كهنه دىشيك يعنى يىنار داغ تاپمازسه
 گرک قابوغى تازه دىن چاتلادوب دىشوب چىقمىش اولسون.
 بويله قابوغىك تپرنمەسنە زلزله و اونك غاز و ارىمىش داش
 چىقان چاتلاغنه دە يىنار داغ دىرلر.

• كره ارض، آى، گون و غير بىلدىزلرك هواده دوروب
 بىر بىرىنى آهنبىا كىبى چكوب دور ايتمگى معلومدر. بىلدىزلر
 كره ارضدىن چوقق اوزاق اولدىغىدىن اونلك كره ارضه
 گوجى دە آزدىر. اما آى و گون كره ارضه ياقدر و گوجلر بده
 آرتوقدر. اونلك گوجىدىن يراوزنده اولان هوا و صوقسى
 شىيار قالقوب هوندور اولور (درىا صوبى قالقوب دوشمگىدىن
 دانشان زمان بو باره دە دانشاجغز) اولوقترده كه آى و گون
 يرك اوزنده اولان شىلرى هره بىر طرفه چكور او شىلر
 آز قالقور، اما ايكىسى دە بىر طرفه چكندە آرتوق قالقير.
 آى و گون اوشىلرى آى يىكى اولان زمان و آى آخشاملىانده
 يعنى آيك ۱۴ نده آرتوق چكير. البته آى و گونك بيله
 ير اوزنده بوش دوران شىلره تاثيرى اولانده يرك قابوغىك
 آلتنده اولان بيله شىلره دە تاثيرى اولاجق او كا گوره ذكر

مكتبة جامعة بغداد
 رقم الكتاب: ۱۰۰۰
 رقم الرف: ۱۰۰

اولنان سبیدن طولایی زلزله اولانده گرك آياك ابتدا سنده و ۱۴ نده اولان زلزله دخی شدتلو اولسون معلومدر كه بو زمانلر حقیقت بيله زلزله اولانده چوق برک اولور.

بوخاروده ذكر اولنان سبیدن زلزله اولمه سنه شك يوقدر اما بعض زلزله وار كه غير طور اولور و اونك سبینی ده غير حساب ايدرلر. بعض یرده زلزله چوق اوزاق گیتمیور و اوزیده بر یرده عمله گلوب اطرافه مرور ایله گیدیر و گیتد كچه گوجدن دوشوب آخرده اولقدر آزالور كه معلوم ایله میور. بولاق و قویو صولرینك یر آلتندن چیقمه سی معلومدر. بو صولر داغلا باشنده یاغیش و قار صویی یره باتوب اوراده بر صو كچمز توپراق مثلا گل ویا داش راست كلنده اونك اوستیله گیدوب بعض وقتده چوق اوزاق یرده یرك اوزینه چیقوب بولاق اولور. بویله یر آلتنده صو آقانده البته یر اوزنده آقیدنی كبی آقاجق یعنی اورانك توپراغنی یویوب آپاراجق و اونك اوستی طاق كبی قلاجق بویله ده بو صو نقدر چوق زمان آقارسه اونك اوستنك طاغی ده اولقدر بیوك اولاجق اگر بویله طاق چوق درینده اولسه اونك اوچمه سی یر اوزنده معلوم ایلمز اما یر اوزینه یاوق اولسه او یرك اوزی نیجه كه طوپ آتلانده اطراف تپرندیگی كبی تپرنوب زلزله اولاجق. زلزله اولمه سنی پیش از وقت بیلمك ممكن دگل. دوغرودر بعض وقتده زلزله دن ایره لو

یرك آلتندن طوپ تفنك سبی کمی گوروتو ویا آرابه گیدن و یا زنجیر سورونن كبی صدا گلیر. اما بعض وقتده بيله صدا گلندن صكره زلزله اولمیور ویا زلزله اولاندن ایرلو هیچ بر صدا كلمیور ویا خود زلزله دن صكره صدا گلیر. خلاصه صدا كلمك ایله زلزله اولاجغین بیلمك اولماز. اما بویله صدا ایشیدنده ایودن چیقوب قاجمق لازمدر.

زلزله اولان یردن كوچوب غير یره گیتمك مصلحتدر. و اگر كوچمك ممكن اولمازسه اوراده ایو تیكلنده گرك یونكل شیدن مثلا آغاجدن، قامشدن ديكوب اوزینی پاچیقلمیلیدر و اگر لابد قالب کریچدن یا داشدن ديكش اولونسه یاخشیدر كه بر مرتبه ديكلمش و دیوارلرك ایچندن آغاج یا دمیر قویدیروب بربرینه ربط و بند ایدلمش اوله. زلزله هانسی طرفدن گلوب و هانسی طرفه گیتمگنی بیلمك ممكندر. بيله ده اوزاق گیدن یعنی اولنجی قسم زلزله دن خلاص اولمق اولور. بزیم تلغراف و تلفون زمانه سنده «زلزله گیتدی» خبرنی هر بر طرفه گوندرمك ممكندر و او یرلرده طوپ قویوب تیلغراف كان كبی او طوپلری آتوب او یرك سا كنلرینی خبردار ایلمك اولور. چونكه زلزله هر دقیقه ده ۷-۸ ویرست یول گیدر، اما تیل بر دقیقه یه تمام دنیانی دونه بیلر، او كئا گوره بيله طوپ آتیلاندن صكره او برک سا كنلری ایودن چیقوب قاچا بیلیرلر.

۳ ینار داغ

حال حاضرده یر اوزنده ۳۰۰ قدر ینار داغ وار. بزیم قفقاز داغارینک اڭ اوجالری اولان (البروس)، (تازبک) و (آرات) داغاری ینار داغارد. ینارداغک بعضی هوندر و بعضی آچاق اولور. اما اونلرک هاموسی دیک دیدن گن، باشدن دار اولور. هربر ینار داغک باشنده دیشیک اولور که داغ حرکت ایدن زمان او دیشیکدن اریمش داش، صو بخاری و غیری غازلر چیقور. اما سکوت ایدنده هیچ بر شی چیقماز. بیله سکوت ایدن ینارداغک دیشیگی صوئومش، بر کیمش بروپکه ایله بر کیمش اولان شیشه کبی داش ایله بر کیمش اولور. بعضی ینار داغک بو دیشیگی او قدر بیوک اولور که اونک ایچنده ۱۰،۰۰۰ آدم اوطوره بیلیر اونی دوتان قاپاغک اورا بوراسنده کوچک دیشکار قالب که بولردن صو بخاری و غیری غازلر چیقار. اگر بو غازلرده رد اولیور ایسه اولوقته بیله ینارداغه سونمش داغ دیرلر. اما سونمش یا سکوت ایدن آدلرینی اونلر نا حق یره قویوبلر. او یله داغ اولوبکه ایکسی بیلک ایلدن آرتق سونمش حساب اولنور کن صگره ینه حرکت گلمشدر. ینارداغ سکوت ایتدیگی زمان اطراف کندلرک ساکنلری کلوب اونک اتگنده حتی دیشکنک ایچنده ا کین زراعت ایدورلر چونکه بوتازه عمله گلن توپراق چوق قوتلوا اولور.

او یله که داغک اطرافده زلزله باشلادی یا یر آلتدن صدا گلدی و یا داغک باشنک قاری اریدی او زراعت صاحبلی درحال قاچوب داغلیرلر که ینارداغ حرکت ایدمک. بو وقتده اونک دیشکنک کنارنده دوروب ایچنه باخانده گوریر. سنکه دیشیکک ایچنده اولان قپاق مرور زمانه اریبوب صو کمی اولمش. بو شیلر قازان داشانده صو قالدیفی کبی قالمقوب دوشیر. اونک یوزی صوئوق هوایه دگوب نازیک قابوق باغلیور و بو قابوغی اونک دیشکارندن رد اولان غازلر سیندیروب یوقارو آتیر. بعضی وقتده اریمش شیلر داشانده کلوب دیشکنک کنارینه چاتوب اورادن صو کبی تو کراوب آخوب داغک اتگنده اولان چو کک یرلری دولدور، صگره اریمش شیلر دیشکنک ایچنده گنه آشاغه و اوزی قابوق باغلیور.

بو قابوغی غازلر سیندیروب قالدیرانده اونلر بر برینه دگوب ازیلور توزه دونور و بو توزی کولک آپارور بعض وقتده بیله توز اوقدر اولور که ۴۰-۵۰ ویرست ینارداغدن کنارده هوانی دولدیردیغندن او یله قرانلق اولور که آدم اوز النی گوره بیلمیور. چونکه ینارداغک ایچندن چیقان غازلرک چوخی صو بخاریدر بو بخار چوله چیقوب صوئوق هوایه دگنده صوئوقدن صویه دونوب یاغیش اولوب یره دو کیلور کولک اولمیان وقتده گیجهلر ینارداغ چوق تماشاو اولور.

اونڭ ايچندن چيقان صو بخارى آچلمش چادر كىبى داغڭ باشنى دوتوب ديشىكڭ ايچندن غازلو قابوغى سينديروب اوندن عمله گن خورده داشلرى چادرڭ اورتاسنه قدر قالدبرير و بونلرڭ هاموسنه ديشكڭ ايچنده قينيان اريمش داشلرڭ شفقى دوشوب هاموسى آلو كىبى آليشوب يانان گورونور كه گويا داغ اود دوتوب يانور و بو زمان ايلديرم چالور ياغش سيل كىبى تو كور، ير آلتندن صدا گلير، قينيان شيلر قالقوب ديشكڭ كنارندن آقوب سيل كىبى تو كيلور. بعض وقتده اريمش داش او قدر چيقور كه ۶۰۰-۵۰۰ ويرست ينارداغدن كناره آقوب گيدير و او قدر چيقور كه بر دفعه چيقان داشدن بر يكه داغ وجوده گتيرمك اولور اونڭ ايچندن چيقان خورده داشلرڭ و اونلر بر برينه دگوب ازيلمكدن عمله كلن توزڭ قدرينى بو آشاغده ذكر اولان حوادثدن قياس ايتمك اولور: ايتاليا مملكتنده بر ينار داغ وار كه آدينه ويزووى (Везувий) ديرلر. ايكى ييڭ ايل بوندن اقدم بو داغ سونمش ينارداغ حساب اولورمش و بر نيچه ييڭ ايل اوندن ايرلو اونى حر كت ايدن گورميو بلر اولوقتده بو داغڭ اتگنده و يانلرنده حتى ديشكڭ ايچنده كندلر و شهرلر وارايمش اونڭ اتكنده ايكى بيوك شهر وارايمش بريسى (خيرقولانوم) (Гергуланумъ) و ديگرى (پومپهئى) (Помпей). ميلاد عيسى نڭ ۷۹ نجى سنه سنده

ويزووى داغى حر كته كلوب اونڭ كوچك داشلرينى و كوللرينى ياغيش سيلى آپاروب ذكر اولان شهرلرى باصمش و تمام سا كنلريه يوق ايتمشدر. اونلرڭ يرينى نچه يوز ايللر آختاروب تاپميورديلر، اما يوز ايل بوندن اقدم ۱۸۰۰ نجى سنه لرده اوراده قويو قازانلر ۴۹ آرشين قالينلنده پالچقندن عمله گلن توپراغڭ آلتنده اونلرڭ يرلرينى كشف ايتمشلر. بو شهرلرڭ ايولرينڭ و هربر اجناسنڭ اوستندن و ايچندن پالچقى چقاروب ايمدى اونلرى آچوب زواره گوسترورلر، كه ايكى ييڭ ايل بوندن اقدم او شهرلرڭ آدملىرى نه طور زنده كاللق ايدرلرايمش.

بر نچه گون يا بر نچه آي ينار داغدن بو طور اريمش داش و غازلر رد اولاندن صكره داغ سكوت ايدر اونڭ ديشكڭ ايچنده اولان اريمش داش آغزندن ۵-۲۰ آرشين آشاغى بر كيوب پروپكه كىبى ديشيگى طوتور بو پروپكه ده چوق كوچك ديشيكلر قالور كه اونلردن غازلر رد اولور. چونكه ينارداغدن رد اولان خورده داشلر و پالچيق و اريمش داشلر چيقديقجه مرورايله او داغى هوندور ايدر و اونڭ باشندن تو كيلوب اتگنه جن آقار، او گئا گوره اونلرڭ باشى شيش و ديدن گن اولور. بعض وقتده كهنه ينارداغ اويله هوندور اولور كه اونڭ ايچنده اولان اريمش داشلر داغ حر كت ايدن وقتده قالقوب اونڭ باشنه چقه ييلمديگندن

داغک بو گرلرندن اوزینه یول آچوب تازه دیشیکلر آچیر و بو دیشیکلرده هرهسی بر غیر ینارداغ اولور. بعض وقتده اریمش شیلر اولقدر اولور که بو بو گرده کی دیشیکلر آچیق اولا اولا اریمش شیلر قالقوب باش دیشیکدنده چیقور. بیلده ینارداغ دخی آرتق تماشالی اولور.

ینارداغیله زلزله ننگ سببی بر اولدیغنی یوخاروده دانشدق ایمدی گورورز که ینارداغک سببی کره ارضک ایچی اریمش شیلردن دولو اولمه سیدر. پس زلزله ننگ ده سببی یرک ایچی بیله اولمه سیدر.

یر اوزنده اولان ۳۰۰ ینارداغک یرلرینی ملاحظه ایدنده معلوم اولور که اونلر آخر زمانده عمله گلوبلر. و بو حالده یر اوزنده واقع اولان دریالرایله قوری یرک آراسنده درلر یعنی اولوقته که بو حالده واقع اولان کره ارضک اوسته اولان دریالر و قوری یرلر عمله گلوب بو زمان قوری یر قالقوب دریالرک دیمی آشاغه دوشوب او کا گوره کره ارضک قابوغنی بو یرده چاتلایوب و بو بیوک چاتلاغک اوسته ینارداغلر عمله گلوب که اونلردن ایمدی ۳۰۰ ی قلوب آرتغی طوتولوب صونوب، بالمره یوق اولوب یعنی یاغش و سائره اونی اریدوب آپاروب حتی بعضینک یرینی بیله دوزایوبدر. برجه بزیم قفقاز ولایتک ینار داغلی دریالردن اوزاقدرلر و اونلرکده بیله اولمه سنه سبب اودر که بزیم قفقاز

آخر زمانه قدر دریا ایچنده اولوب و بو داغلر او دریانک کنارنده عمله گلوبلر صگره قفقازک یری قالقوب او دریانک صویی آقوب دریای محیطره گیدوب او دریانک چوق درین اولان یرلرندده دریا صویی قلوب اونلردن ایمدی بیوک کوللر عمله کلوب که بزیم با کو دریاسی اونلرک بریسیدر.

ایمدیهجن یر اوزنده اولان زلزله و ینارداغلردن دانشدق بیله زلزله و ینارداغلر دریالرک ایچنده ده اولور. یوقاروده ژاپون و پورتکیز مملکتلرندده اولان زلزله دریا ایچنده اولان زلزله لردر اولوقترده قوری یر تیرنمیوب دریانک دیننده برک زلزله اولدیغندن دریا صویی قلوب کنارده اولان قوری یرلری غرق ایتمش. دریا سفرینه گیدنلر بویله زلزله لرک چوغنه راست کلمشدر. نیجه که یر اوزنده زلزله دن صگره ینارداغ عمله کلور و یا کهنه ینارداغلر حرکت ایدر، همچنین دریا ایچنده ده زلزله دن صگره بیله داغلر عمله کلمشدرده حرکت ایدورلر و بویله داغ عمله گلمگی تازه جزیره لر عمله گلمگندن معلوم اولور. بو داغلر اوچ قسم اولور: بریسی یرک قابوغنی قالقوب چاتلایوب اما دریانک اوزینه چیقما یوب بریسی قابق قالقوب دریانک اوزینه چیقاندن صگره چاتلایوب و بریسی دریانک اوزندنده یوقارو قالقوب اوراده چاتلامشدر. اولنجی قسم ینارداغ حرکت ایدنده اوندن رد اولان داشلر داغک اوسته جمع اولوب قالقوب صویک اوزینه چیقور جزیره عمله

كلور اما صگره دريانك صويي اونى مرورايله يويوب
آپارير و جزيره يوق اولور. مثلا ۱۸۳۳ نجى سنه ده آغ
دگزه ايتاليا مملكتنك سرحدنده برييله جزيره پيدا اولمشدى
اورادن كچن انگليز گمپلى اونى گوروب درحال انگليس
دولتنك بايداغنى اورايله سانجوب اورانى ضبط ايتمشديلر.
ايكى دولتنك آراسنه بو باره ده دانشق دوشوب قورتارمالمش
جزيره نى صو يويوب آپارمىشدر. ايكنجى قسم ينار داغك
مثلى يونان درياسنده اولان سانطورين (Санторинъ) جزيره سندن
معلوم ايدر ايكى بيك ايل بوندن اقدم اوراده برجه كوچك
سانطورين جزيره سى وارايمش صگره بو ينارداغ نچه دفعه
حركت ايدوب و هر دفعه كره ارضك قابوغى مرور ايله
قالقوب و تازه جمع اولان كوچك داشلى صو آپاروب
داغدوب ايمدى بر نچه جزيره لر عمله كلوبكه هاموسى بر
برينه قارشميوب اما گورونور كه اونلر بر حلقه كبي دوروبلر
چوللرى ده و ايچى ده دريا صويي ايله دوليدر. گورونور كه اونلر
ينارداغك ديشيگنك آغزيدر و اگر بو ديشيك بر آز ده
قالسه جزيره لر بربرينه قاريشوب بر حلقه جزيره عمله كله جك
اولوقته يناداغ حركت ايدن زمان اوندن رده اولان كوچك
داشلى بو حلقه نك ايچنى دولديروب قالقوب بر ينارداغ عمله
كله جك. ييله اوچنجى قسم ينارداغدن عمله كلن جزيره لر ايتى
طرفلك درياى محيطلرينك ايچنده چوقدر اونلر ك هربريسى

بر ينارداغدر. و بمضيلرى چوق هوندردر. ييله اوچنجى قسم
ينارداغدن دريالرك ايچنده جزيره عمله كلور كه برجه داغدن
بشقه ير اولميور. ايكى يوز ايلدر كه دريا كنارنده ساكن
اولان اوروپاليلر كره ارضك قابوغنك صو كبي په لئمه سى يعنى
قالقوب دوشمه سيله دريا صوينك بعض يرده آزالوب و بعض
يرده آرتديغنى گورمىكده درلر. و اولوقتن بونى تجربه
ايدنده معلوم اولمشكه اورالرده صو آرتوب آزالميور و
اونك ييله گورونمه سنه سبب كره ارضك قابوغى قالقوب
دوشمه سيدر. مثلا معلوم اولوب كه روسيه نك فينليانديا ايلتنده
ير او قدر قالقمشكه روسيه ايله اونك آراسى صودن چيقوب
قورى ير اولمشدر. فرنكستانك بعض شهرلى كه دريا
كنارنده بنا اولمش ايمدى دريادن ۱-۲ آغاج كنارده
قالمش. هولانده مملكتنده شهرلى صو آپارمسون ديه هر
ايلده تازه بندلر باغلايورلر. بو تجربه لردن معلوم اولوبكه
اوروپانك دريا كنارلى شمال طرفدن طوتمش جنوب
طرفنه جن بر يرى قالقوب بر يرى ياتور و ييله قالقوب
دوشمه نك قدرى هر يوز ايلده بر كره دن طوتمش بر آرشينه
قدر اولور، بو قالقوب دوشمه نى ملاحظه ايدنده معلوم اولور
كه اونلر صو په لرى كييدر يعنى كره ارضك قابوغنك بر
طرفى قالقانده اونك قونشى طرفى ياتير صگره قالقان ياتيرده
ينه دوشن قالقار والىخ... مثلا فينليانديانك كنارى قالقير ده

شیوه سیانگ جنوب طرفی یاتیر، دایا ولایتی سواحلی قالقیر هولانده کناری یاتیر، فرنکستانگ کناری قالقیر. چونکه بو تجربه لر یاقو زماندن باشلانمشدر او گام گوره هر بر قاقوب دوشمه نك نه صورتله اجرا اولنمه سی یعنی بردن ویا مرورایله قاقوب دوشرمسی ایچون ثبوتلر واردر. ایتالیا مملکتک ناپولی شهرینک یاقلفنده بر قدیم بتپرستلره تعلق عبادتگاهک خرابه سی وار که ایمدی او عبادتگاهدن ایگرمی آرشین هندرلگنده اوچ مناره قلوبدر. بو مناره لرك یاریسنده یعنی ۱۰ آرشین هوندرلگنده مناره نك آرشین یاریم یری دلیک دیشیکدر، ییله دیشیکری بو حالده دریا صوینده زنده کانلق ایدن کوچک قوردلر اوزلرینه یووا قایرورلر شک یوقدر که کچمشده مناره لر دریا صوینه غرق اولمش ایمش و او زمان اوراده قوردلر اوزلرینه یووا قایروب مناره نك داشنی دلیک دیشیک ایتمشلدر. اوندن سوای چونکه بو دیشیکار چوق دریندر معلوم که مناره بر خیلی مدت صو آلتنده قالمشدر. اوندن بشقه بو عبادتگاهک زمیننی یعنی دوشه مه سی بر نچه قاتدر و دریا طرفندن بندلری وار. بویله معلوم اولور که عبادتگاه دریا کنارنده بنا اولناندن صگره یرک قابوغنک بو حصه سی مرورایله یاتمش و دریا صویی اوننی باصمه کلنده اونک قباغنده بند باغلامش و بو بند صویی ساقلامیوب صو عبادتگاهی باصمش صگره عبادتگاهک ایچنه

داش تو کوب او گام تازه دن دوشه مه باغلا یوب اطرافنی قورودوب تازه دن بند باغلامشله خلاصه معلوم اولور که بو یر کچمشده مرور زمان ایله یاتمش ایسه ده مناره لر ییقله مش و بو ییقله مقلق بونی ثبوت ایدر که او یر قالقانده ده مرورایله قالمشدر. چونکه بردن قالمش اولسیدی مناره لر ییقلمش اولوردی. البته ییله یرک مرورایله قاقوب دوشمه سی غیر یرلرده ده اولور. اما اورانک اهلی نادانلقدن بونی گوروب فهم ایتیمور مثلا بزیم باد کوبه شهرینک بارگاهنده اولان صویک آلتنده تیکلی کاروانسرای وار که لپه اولمیان زمان آشکار گورونیور. شبهه یوقکه بو کاروانسرای کنارده تیکلمش ایسه ده مرور زمانله یاتمشدر. چونکه بردن یاتمش اولسیدی اونلر تماما باتمش اولوردی. آپشیرون یاریم جزیره سنک دریا کنارنده اولان داشلرک اوسته آرابه چرخ لرینک ایزی گورونمکده در که ایمدی بورادن آرابه گیده ییلمز. بو ایز دوشن یر صگره دن یاتمشدر. حقیقت او یرک قباغنده اولان جزیره لرده دریانک بو کنارندن اوبری کنارنه جن او آرابه نك ایزی واردر. حتی دریانک تر کستان طرفنده اولان داشلرک اوسته ییله او آرابه نك ایزی دوشمش. ایندی گورونور که بر زمانلر بو یرلرک هاموسی هوندرده ایمشله اوراده آرابه ایشلیورمش دریانک بو طرفندن او طرفه گیدر. مش ایمدی بو یر یاتوب اورادن ییوک گمیلر ایشلیور که

۱۰-۲۰ آرشین صویه اوطورور اما هوندر یرلرده اولان داشلرک اوسته آرابه لرک ایزی قالمشدر.

ایستی طرفلرک دریای محیط (هندی و اطلاسی) و اولره قاریشان دگزلرده بر چوق تعجلو جزیره لر واردر. صویک درین یرنده یوک لهلرک قباغنده دائره شککنده (حلقه یه اوقشایان) آلچاق جزیره یوز ایللره لهلرک قباغنه دایانوب طورمش لهلر اونی نقدر سیندیریر داهدیر تلف ایدیرسه ده یوق اولمیور. بو دائره غایت بیو کدر، اونک ایچی ۱۰۰-۲۰۰ ویرسته قدردر. هم ایچی و هم چولی غایت دریندر. اوندن باشقه دائره نك بر حصه سی یوقدر گویا اوراسنی صویویوب گوتورمشدر. چونکه بورالرده کولک همیشه بر طرفدن اسور او گئا گوره آرتوق تعجدر که دائره نك ساغ یری کولک کلن طرفنده اولدینی حالدده آچیق یری حلقه نك او بری طرفنده کولک گورمین یرنده در. دریانك ایچنده لهلر داغ کمی بر برینك دالنجه گیدر اما بو دائره نك ایچنده صو دایانوب سکوت ایدوب آینه کبی شفق ویرور. سفره گیدن گمیلر بو دائره یه چاتاننده اونك آچیق طرفدن گیروب او راده دینجلوب صگره ینه یوللرینه دوام ایدیرلر. بعض دائره نك اورتاسنده بر داغ اولور که بو داغله دائره نك آراسی صودر. اورایه ده گمیلر گیروب نجات تاپا بیلیرلر. بعض دائره نك داغی دیگر دائره یه قاریشوب ایچنك صویوی قالمیوبدر.

اللی ایل بوندن اقدم مشهور انکلیز حکماسی «داروین» سفره گیدن زمانلرده بو جزیره لره ملاحظه ایدوب اولر نه طور عمله گلوب و نیجه صویک قباغنده دایانوب دورمه سنك سیلیرینی یازوب دیر: که بو بتون داشدن عمله کلن جزیره لرک داشلری (پالیپ) آدلو چوق کوچک حیوانلرک یووالرندن وجوده کلمشدر.

پالیپ دریا صوینك ایچنده اوزبش آرشین درینلقده زنده کانتق ایده بیلیر. اوندن آرتق ویا آز یعنی درین یا دها زیرده ایده بیلمز تلف اولور. هر بر پالیپ بر داشه یایشوب اوزینه بر کوچک یووا قایرور که بو یوواده دونوب داش اولوب بنا داشنه یایشوب قالور. هر بر پالیپک ایلده نچه میلیون اولادی اولور. اونلرک هر بریسی آناسندن آیریلانده یوواسی اولمیور اونلرک بعضیسنی لهلر آ پاروب غیر یرده بر داشه راست کلنده او داشه یایشوب اوزلرینه یووا قایریر و بو صورتله تازه پالیپ داشی بنا اولمغه سبب اولور. اما اونلرک چوخی آناسنك یوواسنك اوسته یایشوب اوزیوواسنی آناسنك یوواسنه یایشدیریر. بو طورایله چوق تیز زمانده پالیپ داشی عمله کلیر.

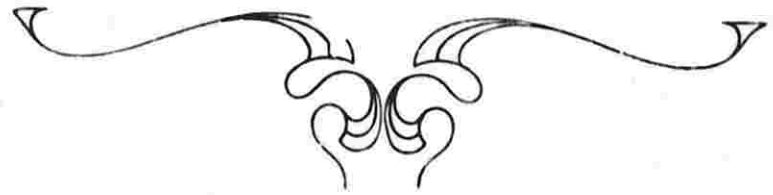
«داروین» دیر: که ا گر پالیپ تاپدینی بنا داشی کره ارضک قابوغی قالقوب دوشمین یرده اولسیدی اولوقته پالیپ داشی یعنی یووالری یوقارو یا آشاغه گیتزدی چونکه

پالپ ۱۵ آرشیندن یوقارو یا آشاغه اولا بیلمز اما اوطرف بو طرفه گیدوب توسیع دائره ایده بیلردی. اما کره ارضك قابوغی قالقوب دوشسه پالپده گرك یوقاری قالقوب آشاغه دوشمش اولیدی. طوتالم که اولمچی پالپ یاشان داش دریا دینده داش بر تپه نك اوسته در و بو تپه پالپ یاشاندن صگره مرورایله مثلا یوز ایلده یاریم آرشین قدر آشاغه دوشیر بر نچه مین ایلدن صگره بو تپه چوق آشاغه دوشه. جك اما پالپلر بر درینلکده یعنی ۱۵ آرشینده قلوب تپه نك اطرافنده اوزینه پالپ داشی بنا ایده جکار ایله که بر نچه مین ایلدن صگره او تپه باشلادی یوقارو قالمغه پالپلر اوز درینلکده قالدیغندن مرورایله آشاغه دوشه جکار و پالپ داشی یوقاری قالقوب صویك اوزینه چیقوب حلقه واری جزیره اولاجق. بو حلقه جزیره نی نقدر صو سیندیروب محو ایلسه ده اویولماز چونکه پالپ داشی مرورایله دریانك ایچندن چوله چیقار. ایله که پالپلرک یوواسیله تپه نك باشی دریا صویندن چوله چیقدی او وقت او تپه ایله حلقه نك و یا خود دائره نك آراسی صو اولور یعنی ایکنجی قسم پالپ جزیره سی عمله گله جك. ایله که تپه و اونك اولجه پالپلر یاشان یری ده دریا یوزینه چقدی او وقت اوچنجی قسم پالپ جزیره سی عمله گله رك اورتیه سی تپه نك داشی قیراقلری بتون پالپ داشی اولاجق و ایچنده صو اولمیه جقدر.

بو طورایله پالپ جزیره لرینك عمله کلمه سنی یازوب «داروین» دیر که: او دائره نك هر کولك گلن طرفی قالین اولوب طرف مقابلی یعنی کولك گورمین طرفی آچیق اولمسنك سببی اودر که تیره ن حیوان اوزی گزوب آذوقه سنی اختاریر اما بر یره یاشوب اوراده قالان حیوانك آذوقه سنی صو گتوریر چونکه بو دریالرده همیشه گیجه گوندوز یای قیش برجه شمال طرفدن گلن کولك اسیر او گا گوره حلقه نك شمال طرفنده پالپ داشلری چوق اولور اما کولك دو گمین طرفنده پالپك آذوقه سی آز اولدیغندن اونلر تلف اولور و اوزلرینه یووا قایره بیلیمورلر او گا گوره دائره نك بو طرفی آچیق اولور یعنی اوراده پالپ داشی عمله گلیور. پس پالپ جزیره لری کره ارضك قابوغنك قالخوب دوشمگنی ثبوت ایدر. بوراده پالپ جزیره لرندن دانشدیغمزه گوره او جزیره لری وجوده گتیرن پالپلردن دانشدق اما ذکر اولان دریالرک هر بر ۱۵ آرشین صو آلتنده اولان قیالرینك اوسته پالپ عمله گله بیلر پس دریا کنارنده ده پالپ داشه یاشوب ۱۵ آرشین درینلکده اوزینه یووا دیکوب پالپ داشی قایرا بیلیر. و برده دنیاده پالپ چوقدر اونك بر قسمك داشی قیمتلودر که اوندن مرجان قایرلر. مرجان پالپنك داشی غیرلرینك داشلری کبی ایللره قلوب قایا اولمور اونلری ایل به ایل عمله گلد کجه چیقاروب صاتیرلر. او گا بنا ا ایری مرجان

آز و بها اولور.

ذکر اولان: (۱) کره ارضك ايچنك ايستيسي، (۲) اونك قابوغنك بردن تپرنهسي يعني زلزله، (۳) ينار داغلر و (۴) اونك قابوغنك صو كبي لپه لنهسي يعني قالقوب دوشمهسي ثبوت ايديرلر كه كره ارضك ايچي اريمش و غازه دونمش شيلرايه طولودر اونك يوزنده نازيك قابوق عمله گلمش و بو قابوغنك اوسته مخلوق زنده گانلق ايدر.

صو

صو ايكي جسمدن مر كيدر: بريسي مولدالما يعني صو دوغزدريجي و بريسي مولدالحموضه (حمض- Омисъ) دوغزدريجي. بو جسملرگ هر ايكي سي غازدر كه اونلري (۲) حصه مولدالما و بر حصه مولدالحموضه) بر يره قاريشديروب ۴۰۰-۵۰۰ درجه يه قدر قزديرانده اونلردن صو عمله گيرر كه اونلره اوقشاميور و اونك باشقه خاصيتلري وار. صو اوچ صورته اولور: صلب حالنده او گا بوز ديرلر، مایع حالنده صو ديرلر غاز حالنده بخاري ديرلر.

صو ايكي قسمدر: بريسي شيرين و بريسي آجي در. اونلرگ تفاوتی اونلرگ ايچنده كي طوزك مقدارنده در. ييله كه طوزي آرتيق اولان صويه آجي يعني د گز صويي ديرلر. اونك طعمي آجيدر صابوني كوپو كلنديرمز. شيرين صويه دوغرودر شيرين ديرلر اما اونك طعمي و رنگي اولماز او گا ايچيلن صوده ديرلر كه چايلرده، گوللرده، بولاقلرده و قويولرده اولور. آجي يعني د گز صويي كره ارضك دورتدن اوچ حصه سني باصمشر، يعني ير يوزينك دورتدن بر حصه سي قره يعني قوري يردر. اما اوچ حصه سي د گز صويي در. د گزلر بر برينه قاريشمشردر. اونلرگ ييو كارينه دريای محیط ديرلر كه قوري يرلري احاطه ايدوب و كوچكارينه

د گز دیرلر. اما صو آجی ده اولسه اگر غیر د گزله قاریشمیورایسه او گا گول دیرلر. مثلا بزیم (قاسپی) د گزینک صوی آجی ده اولسه هر بر طرفدن قره ایله احاطه اولندیفی ایچون گول حساب اولنور. صوی بر قابه تو کنده اونک یوزی اول لپهنور آخرده سا کتلیشیر، یعنی صویک یوزی لپه اولمیان زمان دوز و هموار اولور. چونکه دریالر هاموسی بر برینه قاریشوبدر او گا بناء اونلرک هاموسنک یوزی دوز و برابردر. بو سببه گوره هر بر یرک مثلا داغک ویا تپهنک هوندرلگن اولچنده صو یوزندن اولچرلر مثلا ایله داغ وار که هوندراکی بر ویا ایکی ویرستدر اما اونک دینده دوروب باخان او یله ظن ایدیر که او بر آلچاق تپه در اونک بویله گورونمه سنک سببی اودر که او داغک دیبی هوندورددر و اونک هوندراکی دریا یوزندن حساب اولنور دریا صویک درینلگی هر یرده بر د گل قوری یر آراسنده اولان دریالرک درینلگی یاریم ویا بر ویرسته قدر اولور. اما دریای محیطلرده ایله یر وار که درینلگی ۸-۹ ویرستدن زیاده در خط استو یعنی ایستی طرفلرده کی دریالرک صوی ایصد. یدر، صوثوق طرفلرده کی دریالرک صوی ایسه صوثوقدر. ایستی طرفلرده کی دریالرده درینه گیتد کجه صوده صوثویور مثلا ۳۰۰۰ آرشین درینلکده اونک ۲ درجه ایستی اولور هکذا صوثوق طرفلرده کی دریالرده دخی درینه گیتد کجه

ایستی آرتور آخرده ۲۱۰۰ آرشینده ۲ درجه به واصل اولور و بوندن صگره د گیشیلمه یور. ایسته بو درجه حرارته د گزک اوز ایستیسی دیرلر؛ بو درجه یر یوزنده قیش، یای، نه گیجه و نه گوندوز اولماقدن د گیشیلیور. دریا صوینده زنده کانلق ایدن حیوانات و نباتاتک چوغی بر یره بند اولوب غیریره گیتمیورلر. او گا گوره دریا صوی تپرنسه اونلر زنده کانلق ایده بیلمز چونکه یر یوزنده اولان حیوانات اوزی گزوب آذوقه آختارور اما دریاده اولان بر یره بند اولمش حیوانلره آذوقه نی صو گتوریر، دریانک صوی اوچ طور تپرنور: لپهنمک ایله، آقمق ایله و قالقوب دوشمک ایله. صویک لپهنمسی کولک ایله در. تقدر کولک برک اولسه صویکده لپهنمسی بر اوقدر آرتق اولور. کولک آرتق اولانده لپه هر دقیقه ده ۱۳۰۰ آرشین سرعتله حرکت ایدر. درین دریانک لپه سی هوندور اولور. دریای محیطلرده لپهنک هوندراکی بعضاً ۴۸ آرشین قدر، اما قوری یر آراسنده اولان دریالرک لپه لری ۷ آرشین قدر اولور. و برده هوندور انسیز، آلچاق لپه ایسه انی اولور. کولک کسلد کدن صگره دریا صوی کیتده سا کتلیشیر. اما او یرلرده که همیشه کولک اسور اورالرده همیشه ده لپه اولور. دریا صوی نک بعض یراری چای صوی کبی آقور. و بیله آخان صو اوزاقدن معلوم ایدر. دریانک صوی سکوت

ایتدیکی زمان کورورسکژ که اونک ایچنده بر ویا بر نیچه ویرست یری قالقوب بر طرفه آقیر و بورالده آقینتی چایلرک صویبی کبی و آندن دخی سرعتلی اوله رق آقیر. بویله دریا صویبی آقمه سنک ایکی سببی واره:

بریسی ایصتی طرفک صویبی ایصتی و صوئوق طرفک صویبی صوئوق اولمه سیدر. اویرلرده که دریا کوچکدر ویا هاموسی ایصتی طرفده ویا صوئوق طرفده در بیله صویک آقمه سی معلوم ایتمیور. اما او دریا لرده که اونلرک بر باشی ایصتی و بر باشی صوئوق طرفلرده در مثلا دریای محیط اطلاسده که اورویا و آمریکا قطعه لرینک آراسنده در. اونک آقمه سی دها آرتق معلوم اولور. بحر محیط اطلاسک قبله طرفده اولان حصه سنک صویبی آرتق حرارتدن ایصینوب یونکل اولوب قالقور و صوئوق طرفه آقیر. و صوئوق حصه سنک صویبی صوئوقدن سیتیلوب آغرلاشوب صویک آلتیله ایصتی طرفه آقیر. البته بیله صوئوق صو آقمه سی صویک یوزنده کورمک اولمایور اما ایصتی صویک آقمه سی دریانک یوزیله کیتدیکندن معلوم اولور. بوضورتله آقان دریا صوینه دریا (آقینتلی) دیرلر. بحر محیط اطلاسک (برازیلیا) مملکتی سواحلنده صویبی قالقوب آمریقانک شرق طرفیه کیدوب قرائب دریاسنه کیروب و اونک ایچیله گیدوب (فلوریده) نیم جزیره سنه کچهرک ینه دریای محیطه چیقیور. بوراده اونک

آدینه (غولفستروم آقینتسی) بو مشهور آقنتی اویله بر آقنتیدر که اونک اینی بر نیچه ویرست اوله رق سطحی ده دریا صویندن بر نیچه ویرست یوقاریدر. اونک قوریده آقان چایلردن تفاوتی اودر که چایلر گیتد کجه صاغدن وصولدن کلمگده اولان بر چوق کوچک چایلرک صویبی قبول ایتد یکندن اونلرک صویبی کیتد کجه آرتیر. دگر آقتلرینک کنارلری ایسه صوئوق صودر و بیله صوئوق صو اونا مروورایله قاریشدیغندن (غولفستروم) کیتد کجه آزالورلر. (غولفستروم) نهایت آقه آقه گلوب اورویا قطعه سنک ساحلرندن کچوب بحر محیط شماله تو کولور. اورویا ننگ (غولفستروم) ه یاقین اولان ساحلری صویک حرارتی مناسبتیله دائماً ایصتی و آب و هواسی ده گوزلدر. اگر (غولفستروم) اولمه اییدی انکتره، اسویچ، نوریچ مملکتی ایندیکی قدر آباد و محصولدار اولماز دیلر. دریا صوینک چای کبی آقمه سنک بریسی ده اودر که قوری یر آرالرنده اولان دریالردن صو غازه دونوب قالقانده اونک ایچنده ارین طوزلر دریاده قالور و اگر بیله دریالره مثلا عربستانک گون دوغان طرفنده (شرقنده) اولان مرجان دریاسنه کناردن شیرین صو تو کلمیورایسه بویله دریا ننگ صویبی گونبگون شورلاشوب آغیر اولور، و بو آرتیق شور و اوکا گوره آغیر اولان صو، صویک دیبیله دریای محیط طرفه آقیر. و دریای محیط طوزلری آزا اولان صویبی

قالقوب او شور صويك يرينه شور صويي اولان دريايه صو-
يك اوزيله آقير. ذكر اولنان مرجان درياسنه دريای محيط
هندك يوكل صويي صويك اوزيله آقمه سي معلوم ايدور؛
صويك آتيله ده مرجان درياسندن دريای محيط هندي يه صو
آقمه سي اوندن معلوم در كه مرجان درياسنده غرق اولان
كميلري دريای محيط هنديده تاپورار.

دريا صويك قالقوب دوشمه سي.

هر كس دريای محيطك و اونلره قاريشان غيري دريالرك
كنارنده طوروب ۲۴ ساعت دريا صوينه باقسه گورر كه
دريانك صويي بو مدتده ايكي دفعه قالقور و ايكي دفعه
دوشور و بيله قالقوب دوشمه مرورايله اولور. يعني صو
مرورايله قالقوب هوندر يره چاتير. هر كس بوني بر نچه
گون دال بدال مشاهده ايتسه و صو هوندر و آچاق اولان
زمانلري ساعته باقسه گورر كه بو گون صو ساعت ۱۰ ده
لاپ هوندرده ايسه صباح ساعت ۱۰ ده صو او هوندر يره
چاتمايوب كرك ۵۰ دقيقه ده گوزله سونكه صو گلوب او
هوندر يره چاتسن يعني صو ۲۴ ساعتك مدتده ۵۰ دقيقه
گچيكور. اگر بو آدم صويك قالقوب دوشمه سني ملاحظه
ايتديكي زمان آيك قبله دن كچمه سني ملاحظه ايتسه اولوقته
گورر كه: اولوقته كه او يوزي قبله يه دوروب و آي اونك
آلنيك اورتاسنه دوشوب اگر ۱۲ ساعت ايسه و صو لاپ

هوندر يرده ايسه صباح ساعت ۱۲ ده او آدم ينه يوزي
قبله يه دورسه گورر كه آي اونك آلنيك اورتاسنه دوشميور
و صوده هوندر يره چاتمايوب. كرك ۵۰ دقيقه ده گوز-
له سون كه آي اونك آلنيك اورتاسنه دوشسون و صو
ده لاپ هوندر يره چاتسين. پس صويك هوندر يره
چاتمه سي آيك قبله دن كچمه سي ايله ايش يعني صويك
قالقوب دوشمه سنه سبب آي ايش هر كس بر آي تمام بيله
صويك قالقوب دوشمه سني ملاحظه ايتسه گورر كه هر
آيك ابتداسنده و اورتاسنده يعني آي آقشاملينده دريانك
صويي هميشه هوندرده اولديني يردن بر آزده آرتق هوندره
قالقور بوندن بيله معلوم اولور كه صويك قالقوب دوشمه-
سنه سبب برجه آي دگل غير برسبيده وار. چونكه آيك
ابتداسنده و اورتاسنده فضا ده دور ايدن كره عرض آي
و گون اوچي ده دوز بر جر گه ده اولورلر بوندن بويله
معلوم اولور كه اونلرك بر جر گه ده اولمه سندن دريا صويي
آرتق قالقور چونكه ايمدي آيدن بشقه گونده او جر گه-
ده دره. پس صويك قالقوب دوشمه سنه سبب برجه آي
دگل گونده بو كاسيدر. گون، ير، آي وييلديزلرك فضا ده
دور ايدوب بربريني آهن ربا كبي چكهلري معلوم در.
چونكه اونلرك هاموسنگ بربريني چكك گوجني حساب

ایتمک چتیندر او گئا گوره سوز واضح اولمقدن اوتری طو-
 تهلم که گون ویلدیزلر یوقدره فضا ده برجه آی و کره ارض وار
 واونلرده دور ایتیمورلر دایانوب دوروبلر. بیله ده آی یری چکنده
 یرک قوری یرلری برک یعنی ذره لری بربرینه محکم اولدیقنه
 اونلر بر برندن آرالانوب تپرنمیه جکاره. اما صو و هوا برک
 بر شی دکلدلر آقان شیلردلر او گئا گوره اونلره بر آزده
 گوج اولسه اونلر او چکیلن طرفه آقوب میل ایده جکدرلر
 مثلا بر دودیکگ آوجنی تپراق یا داش اوسته قویوب
 صاورانده توپراق ویا داش تپرنمز اما اونگ آوجنی صویه
 سالوب صاورانده نقدر آزده صاورلسه صو او طرفه میل
 ایدوب آخاجق. سوز دخی آرتق واضح اولمقدن اوتری
 طوتالم که یر یوزنده قوری یر هیچ یوقدر کره ارضی صو
 تمام باصمشد. معلومدر که آهنربانی دمیرک. یانه گتیرنده
 اونی چکیر (جذب ایدیر) و نقدر یاووق اولدقجن آرتق و
 برک چکیر او گئا بناء یرک آیه طرف اولان صوینی آی
 آرتق و برک چکیر. اما یرک مقابل طرفنک صوینی چوق
 اوزاقده اولدیغنه گوره آز چکیر. بو سببه گوره صو یرک
 آیه طرف دوران یرنده اونگ طرف مقابلنده بر طرفه
 چوق برک چکادیگنه و بر طرفه چوق آز چکادیگنه
 هوندرده اولاجق و اونلره باقان اوپله فکر ایده جک که

اونلرک ایکیسی ده قالقوب اما کره ارضک یانلرینک صوینی
 آشاقه دوشمش گورونه جک. ایمی طوتالم که آی تپرنمیور،
 اما کره ارض اوز باشنه دولانور و بز دوردیغمز یر بزیم ایله
 بیله ۲۴ ساعتک مدتده اوز طرفنه دولانوب ینه اوز یرینه
 کلور؛ بویله ده بز یرک آیه باخان طرفنده اولانده بورانک
 صوینی هوندرده گوروروک. کره ارض دولانان زمان بزده
 اونکله گیتد کجه صوینی آشاقه دوشن گوروروک. ۶ ساعتدن
 صگره بز بو کرده اولانده صوینی لاپ آلچاق گورورک. او
 یانه گیتد کجه صوینی مرورایله قالقان گوروروک و ۱۲ ساعتدن
 صگره اونی لاپ هوندرده گوروب او یانه گیتد کجه ینه
 صوینی آشاقه دوشن گوروروک ۱۸ ساعتدن صگره لاپ
 آشاقه ده صگره مرورایله قالقان و ۲۴ ساعتدن صگره ینه
 ذکر اولان یرده لاپ هوندر گوروروک.

گون و ییلدیزلر کره ارضدن اوزاق اولدیغنه اونلرک یر
 یوزنده اولان صویه او قدر گوجلری اولمیور و صویک
 ذکر اولنان قاعده ایله قالقوب دوشمه سی برجه آی چکمه کله ده
 بویله اوله ییلر. اما گون غایت بیو کدر و ییلدیزلر کبی
 کره ارضدن چوقده اوزاق دکل او گئا بناء اونک ده یر
 یوزنده اولان صویه تاثیر اولییلر. و حقیقت نیجه که
 گوردیک آیک ابتدا سنده و یاریسنده گونک یر یوزنده اولان
 صویه گوج ایلدیگی معلوم ایدر چونکه بو وقتلرده اونک

گوجى آيك گوجى چكن طرفله چكور اما غير وقتلرده
گونك و آيك گوجلرى بر طرفه اولميور اوگا گوره ده
ياووق اولان آيك گوجى اوزاق اولان گونك گوجندن
آرتيق اولديغندن صويك قالقوب دوشمهسى اويله اولور كه
گويا گون هيچ گوج ايلميور، اما آى يكي اولانده آى
و گون يرك بر طرفنده و اوچى ده برجر گه ده اولور اوگا
گوره كره ارضك صوينى بو طرفه همى آى همى گون
چكور و ايكيسى بر يرده آرتق چكور همچن آى
آقشامليانده آى، گون و كره ارض بر جر گه ده اولور و
كره ارض دخى اونلك ايكيسينك آراسنده اولور آيه
اولان طرفك صويى آى آرتق و گون آز چكمككن
هوندر قالمش گورونور و گونه باخان طرفك صويى گون
آرتق چكمككن و آى آز چكمككن هوندر قالمش
گورونور.

دريا صوينك قالقوب دوشمهسى هر يرده بر اولميور
دريالرك كنارنده صو ٣٠ آرشينه قدر قالقور اما دريالرك
اورتاسنده آرشين ياريمدن آرتق قالميور.

زلزله و ينار داغلردن دانشانده كوردوك كه يرك ايچى
اريمش شيلرايله دوليدر يعنى يرك ايچنده اريمش داش دريا-
سى وار البته آى و گون ير يوزنده اولان صولره ذكر
اولنان قاعده ايله گوج ايدنده كرك يرك ايچنده اولان اريمش

داش درياسنده گوج ايلسون وهر آيك ايتداسنده واورتا-
سنده اولان زلزله و ينار داغلك حركتى كرك آرتق
اولسون اما حيف كه بوباره ده هيچ بر تجربه اجرا ايدلمه-
مشدره.

دريانك صويى قالقوب دوشمهسنك سيبندن دانشانده
لابد قلوب گون كره ارض و آى بربرينك باشنه دولانمقن
دانشدق چونكه بوسبب آى و گون طوتولديغنك ده
سبييدر اوگا بنا آى و گون طوتولمه سندن بر نيچه كلمه
دانشمى مناسب پلديم. آى و كره ارضك ايشقى يوقدر
اونلر گونك شفقى اونلك اوسته دوشديكندن ايشقى كورو-
نورلر دوغرودر بز يرك اوزنده يعنى چوق ياووقلغنده اولد-
يغمزدن اونى ايشقى گورميوروك اما بركناردن طوروب
اوگا باقان اولسه اونى ده آى كى ايشقى گورر. آى
آقشاملادىغى زمان كره ارض آى ايله گونك آراسنده و
اوچى ده برجر گه ده اولورلر. اوقوجيلرمدن توقع ايدرم كه
برطبقه كاغذك اوسته اونلك اوزينك و كولگه لرينك شكلى
چكوب باخسونلر اونا بنا بوزمان آى كرك كره ارضك
كولگه سندن كچسون و آى اونك كولگه سنه داخل
اولانده اونك اوسته گونك شفقى دوشميور يعنى آى طو-
تولور. چونكه آى كره ارضك كولگه سندن هميشه
گجه كچميور. بعض وقت گيجه و بعض وقتده گوندوز

كچير او كابتا گوندوز كچنده بىز اونى طوتولمىش كورمىورك.
گونك طوتلمهسى كره ارضيله گونك آراسنده واوچينك
بر جر گهده اولمه سيدر كه آى يگى اولان زمان اولور
بويله ده گون آيك كولاكسنگ ايچنه داخل اولانده گون
طوتيليور. و بيله آيك كولاكسنگ ايچنه داخل اولمق
گر ك گوندوز اولسون؛ گيجه اولسه معلوم ايتمز. آيك
گوندن چوق طوتولمه سنگ سببى اولدر كه آى، كره ارض
و گون بر بويده دكلر. گون اونلر ك هر ايكيسندن ده
بيو كدر و كره ارض آيدن چوق بيوك اولديغندن اونك
كولاكسنى ده بيو كدر و بيوك كولاكسنى كوچك آى تيز
راست كليور و كلنده اونك ايچنده چوق قالور؛ اما گون
آيدن چوق چوق بيو كدر بيله ده آيك كوچك كولاكسنى
بيوك گونى طوتمق يعنى اورتمك چوق چتندر گون او كا
آز راست كليور و كلنده اونك ايچنده آز قالور. بو سببه
آى طوتولانده ير يوزنده گيجه اولان يرلر ك هاموسنده
اونك طوتولمهسى گورينور. اما گون طوتولانده ير يوزنده
گوندوز اولان يرلر ك هاموسندن اونك طوتولمه سنى گورمك
اولميور.

چونكه هر شينك صورتنى اونك كولاكسنگ صورتيله ده
بيلمك اولور و يومرو (يووارلاق) شينك كولاكسنى باش
شكر كلاسنى كى يعنى ديدن گن و باشدن دار اولور و

كره ارضك كولاكسنى ده بيله در او كا گوره كره ارضك
كولاكسنى بيله اولمقى اونك كره اولمقنك بر ثبوتى در.
دريا صوينده اولان طوزلر ك قدرى دريايه توكان چايلريله
نقدر بيله شيرين صو چوق توكلسه دريا صوينك طوزى ده
اولقدر آز اولور. شيرين صو ير يوزيله آقانده او كاراست
كان طوزلرى اريدوب اوزيله دريايه آ پاروب دريا صوبى
غاز اولوب هوايه قارشانده اونك طوزلرى دريايه قالور.
او كا گوره دريانك طوزى آرتق اولور. درياى محيطلر ك
صوينده يوزدن اوچ حصه سى طوزدر غير صولر ك طوزلر ك
قدرى بوندن يا آز ويا چوق اولور؛ ايله دريا وار كه اونك
صوينده طوزك قدرى يوزدن اون ويا اون بشدر. دريا صو-
ينك طوزى آرتق اولمقه كوره بو صو شيرين صودن
آغردر. مثلا بر قدح شيرين صوبر كرونكه كلسه بر قدح
دريا صوبى بر كرونكه ۳-۵ مثقال كالور. بوسببه كوره
دريا صوينده يوزمك آساندر ايله دريا صوبى وار كه انسان
ايسته سده اونك ايچينه باتا بيلمز. دريا صوينك طوزى چون
واوزيده آغير اولديغنه غليظ اولور و بوزه دوننده شيرين
صو كى دونمهيور. شيرين صوبى طو كديران صوئوق دريا
صوينى طو كديره ماز. كرك صوئوق آلتى درجه آرتق
اولمليدر كه دريا صوينى طو كديره بيلمز. دريا صوينك
رنكى شيرين صو رنگنده در اما بعض دريالر ك صولرى

اونڭ ايچنده كى شيلرڭ رنكنده كورينور مثلا عربستانڭ
مرجان درياسنڭ صويى قرمى چين مملكتنڭ سارى چايى
توكلن دريانڭ صويى سارى كورينور دريا صوينڭ ايچنده
كوچك نبات آرتق اولانده اونڭ صويده گوڭ كورينور
ايصتى طرفلرڭ دريالرنده چوق كوچك شفقلى حيوانلر آتش
قوردلرى اولور. كيجه بودريالره كسى گيدنده اونڭ لپه-
لرنده بو حيوانلر كورنديكندن كميلرڭ لپه لرى يعنى اونلرڭ
دالنده قالان يول شفق ويروور.

ير يوزنده صو غازه دونوب هوايه قارشور. دوغرودر
بز اونى گوره بيلمورك اما اونڭ بيله اولمى آشكاردر.
معلوم درككه بر قابه صو دو گوڭ ساقلاننده يولمش پالتارى
سرنده و كوچهلره دوشن ياغشى وقار صويى مرورايله قو-
ريوب يوق اولور بيله ده اونلر غازه دونوب گورونمز
اولور، هوايه قايشيرلر بو غازلرى او وقت گورمك اولور كه
اونلر صوئوقدن تكرر دو گوڭ صو اولسونلر مثلا بر قدح
ايچينه صوئوق صو تو كنده اونڭ چولنده اولان هوا صوئوق
استكانه دگديكنه سويور وهوانڭ ايچنده اولان غاز دو-
نوب صو اولور. دامجى دامجى قدحڭ چولنده دايانور ا كر
قدحه بويله صوئوق صو دو كر كن اونڭ اوسته دامجى عمله
كلمه سنى ايسته مزايسهڭ او وقت اونى يلپنچايله يلپه لمه ليدر
كه هوا قدحڭ ياننده دايانوب صوئوماز ودامجى ده عمله

كلمزه قيشده آغزدن چيقان ايصتى هوا چوالڭ صوئوق هوا
سنه د گنده صوئويوب غليظلشير دومان اولور آينه نڭ يو-
زبنه نفس آلانده آغزدن چقان ايصتى هوا صوئوق شيشه يه
د گوڭ صوئويور و صواولور. قاينه يان سماورڭ اوسته بر
صوئوق قاب دوتانده غاز او گا د گور صوئويور و دونوب
صو اولور. آش دمه قوبولانده اونى بر قابايله اورتنده
دو كيلرده اولان نم غاز اولوب هر طرفى صوئوق هوايه
معروض قابه د گوڭ صوئو ده دونوب صو اولور. خلاصه بر
طرفدن صويڭ دونوب غاز اولمىنى و بر طرفدن غازلر
دونوب صو اولمىنى بز هميشه گورينورز. واونڭ بويله
اولمىنه شبهه ايديله مز. نقدر ايصتى آرتق اولسه صوده او قدر
تيز غازه دونر واوزيده تيز يوق اولور (تبخر ايدر). واقعا
صوئوق ده ده اگرچه صو غازه دونر اما كيچ دونر واوزى ده
تيز غليظلشوب گورونر او گا گوره يايده نقدر هوا ده آرتق
غاز اولسه هوا قورى اولور اما قيشده غاز آزده اولسه
هوا نم اولور ويا غليظلشوب دومان اولور. همچنين دريا،
چاي و گوللرڭ صويى بيله مرورايله دونوب غاز اولور و اگر
او يرلر صوئوق ايسه دومان اولور. اما اولان يرلر ايصتى ايسه
اونلر قالقوب گيدوب بر صوئوق يره چاتانده گنه دومان
اولور كه بيله هوندور و اوزاق اون يرده عمله كلن دومانه
بز بلوط ديورز. بلوطڭ دومان اولمىنى هوندور داغلرده

گورمك اولور. داغك دینده اولان آدم داغده بلوطی گوروب اورایه قالقار کن دومانك ایچنه گیریر واوندن هوندوره قالقانده داغك دینده اولان شیلری دومان باصمش گورور بلوطك هوان آغیر اولمسنه گوره اونك یر یوزینه دوشمه سی لازم کلیردی. اما بز اونی هوانده دایلتوب دوران گوریورز بونك سببی اودر که بلوط آشاغه دوشد کجه ایستی هوایه راست کلیرده دونوب غاز اولور ینه یوقاری قالقوب واوراد، صوتوق هوایه دگوب ینه بلوط اولور یعنی هر بر بلوط بر طرفدن غازه دونوب یوق اولور و بر طرفدن غاز صوتویوب ینه بلوط اولور اوگا گوره او یله بیلیرسك که بلوط بر یرده دایانوب طوروب.

بو قدر که غاز دریا لردن و غیر یر لردن هوایه قالقیر و اونی کولك هر بر طرفه آپاریر صگره اورالرده دونوب بلوط اولور اونك قدری دقیقه به دقیقه آرتدیغندن اوراده قالا بیلمز اونلر بر طرفدنده غلیظلشوب سو اولور دامجی دامجی یره تو کور یعنی یاغش اولوب یره دوشور. اگر یاغش دوشن یر صوتوق اولسه او دامجیلر طوکوب بوز اولور یعنی قار یاغیر. اگر هوانده کرلك اولمسیدی بریردن مثلا دریا یوزندن سو غازه دونوب قالقار، صوتویار و ینه سو اولوب یره دوشردی اما کولك بلوطی آپاروب غیر یرلرده یاغیش یاغدییر اگر بر یر چوق قوراقلق و ایستی

اولا اولوقت بلوطدن رد اولان دامجیلر یره یتشمه مش او او یرك ایستیسندن دونوب غاز اولور، یره چاتماز مثلا آفریتا ده اولان صحرای کبیرده هیچ یاغیش یاغمیور و بونك سببی او یرك چوق ایستی اولمسیدر که کولك گتورن یاغشی یاغمه قویمیور بو سبیلره گوره میسه اولان یر چوق قزمه. دیغلدن اورانك هواسی نم اولور و اورایه چوق یاغش یاغور. اصل کولك ایکی قسمدر بریسی قبله یعنی ایستی طرفدن کان و بریسی صوتوق یعنی شمال طرفدن کان کولکدر. صوتوق طرفدن کان کولك گیتد کجه ایستی طرفه گیدر و گتوردیگی غاز ایستی طرفله گیتد کجه ایستی اولور و دونوب یاغیش اولمیور اما قبله طرفدن کان کولك گیتد کجه صوتوق طرفه گیدر و او گتوردیگی غاز صوتویوب یاغش اولور. بوندن بویله قیاس ایتمك اولماز که قبله کولکی همیشه یاغش گتوریر چونکه کولك اسمه سنك نیجه و نه صورتله اسمه سنك و یاغش یاغمه سنك غیری سبیلری ده چوقدر. معلومدر که یر یوزنده گوندوزین ایستی و گیجه صوتوق اولور بویله یرك یوزی گیجه صوتودینی زمان اگر کولك یوق ایسه صوتویان یر اونك یوزنده اولان هوانی ده صوتودر و بیله صوتویان غاز دامجی دامجی اولوب یره دوشور که اوگا شبنم دیرلر. اگر قیشده هوا چوق صوتومش اولسه شبنم دونوب بوز اولور، یره دوشر که اوگا قرو دیرلر.

برويده ايکيسي دمير پارچهسي گوتوروب قيزديروب
 صگره صويودانده گورورسك كه هانسي پارچهنك اوستي
 ناهموارد او پارچه تيز صوتويور اما اوستي هموار اولان
 گيج صوتويور؛ همچنين ير يوزنده اولان شيارهموار اولانده
 آز صوتويور، و اونك اوزينه شبنمده آز دوشور.

بيوك محاربهلرده طوپك، تفنگك چوق آتلمه سندن ياغش
 ياغديفي تاريخلرله مشبتدر. حكما بونك سبيني آقتاروب
 تاپشاردر. بويلا طوپ و تفنگ آتليفي زمان هوا شدتلا
 تضيق ايديلور و غازده غليظلشهرك ياغش اولور. بو سببه
 گوره ايندي ايسته نيلديكي زمان ياغش ياغديرمق ممكندر
 آميريقاده بر نچه دفعه بو واسطه ايله ياغش ياغديرمشاردر.
 باروت و غيري بو كبي آتيلان اجزالري شار و بادبان ايله
 هوايه قالدوروب اوراده آتانه هواده اولان غازلر غليظلشوب
 و ياغش اولوب يره دوشور. بوندن معلوم اولور كه ياغش
 ياغديرمق ممكندر. اينديك بونك خرجي چوق ايسه ده بر
 زمان كله جكددر كه ياغشي اوجوزده ياغديرمق ممكن
 اوله جقدر.

بعض وقت على الخصوص داغلرده ياغش ايله برابر طولی ده
 ياغیر. بويلا ياغشك بلوطی قره اولور و بيلديريمی ده چوق
 اولور. و طولینك فاصلهسي الك چوق ۱۵ دقیقه قدر و
 بيوكلكگی ده طاوق يموزطهسي قدر اولور. طولی چوق

ضرر ايدر. بو آخر زمانلرده اكين مزروعاتي طولینك خدا.
 راتندن محافظه ایتمك ايچون بلوطلری طوپ آتوب داغيديرلر
 طولیسی چوق اولان يرلرده اویله كه قره بلوطلر ياووقلاشدی
 طولپرک آغزینی اوگا چويروب آتورلر او وقت بلوطلر
 برک تپرنوب داغیلرلر، و طولی ده ياغمیور. بوجور طولیلری
 داغیتمقدن اوتری بزیم قفقازیانك (قاخه تیا) محالنده پادشاهلق
 باغده ده ذکر اولنان طوپاردن قويوب اورانك آغاچلرینی
 محافظت ایدیرلر. طولینك سببی هله معلوم دكل آنجق اونی
 بیلیرلر كه طولی چوق ایستی و بور کی اولان زمانده نزول
 ایدیر و اونك بلوطنده بیلدیریم چوق اولور.

ذکر اولان ياغش و غازك سبندن بويلا معلوم اولور كه
 ياغش و قار شمال یعنی صوتوق طرفلره چوق، ایستی طرفلره
 آز، داغله چوق دوزلره آز، میشه اولان بره چوق اولمیان
 يره آز ياغیر. بو سببلره گوره بولاغلك و چایلرک چشمهسي
 اوجا داغلرده ویا میشه ده اولان یرده باشلانور. بو يرلرده
 ياغیش و قار ياغانده اورانك داشلرینی اوچروب سیندوروب
 ازوب اریدوب ویا آخیدوب موملیوب گوتوریر. بو شیلر
 آقانده بيوك داشلر بر برینه دگوب تازه دن ازیلور و اونلر.
 دن یومری چای داشلری و توپراق عمله کلور كه اونلری
 صو یا دوزلره سالور ویا گوتوروب دريالره دو کور. بويلا
 ير يوزنده آقان صويه چای (نهر) دیرلر. هرچايك چشمه سنه

باش (منبع) و قورتاران يرينه آياق (منصب) ديرلر. آقار
 صويك صاغ و صول جهتيريني تعين ايتمك ايچون انسان
 يوزيني اونك آقان طرفه چويرمه ليدر. اوحالده صاغ قوله
 تصادف ايدن طرف چايك صاغ و صول طرفه تصادف ايدن
 جهتي ايسه صول طرفي اولمش اولور. هانسي چاي كه
 گيدوب دريايه دوكلور اوگا بيوك چاي ويا نهر، هانسيلر
 كه بيوك چايه دوكلور اوناره قول ديرلر. اويله چاي وار
 كه اوزونلغي ۵۰۰۰-۶۰۰۰ ويرستدر.

چايك انشي آرتق و صويي چوق اولدوقجه سرعتي ده چوق
 اولور چايك آقديغي ير بوش يعني قوملي ير اولورسه
 اونك كنارلري قيا اولور. اگر اوزون چاي شمال طرفدن
 قبله طرفه آقارسه اونك صاغ كناري قيا وصول طرفي
 آلچق اولور. اما قبله دن شماله آخانده صول طرفي قيا و
 صاغ طرفي آلچق اولور. بونك سببي اولدر كه كره ارض
 برگون بر گيجده بر دفعه اوز باشنه دولانور و بويله
 حالده آقان صو بر طرفه ميلني آرتق ايدوب او طرفي
 يويوب قيا ايدر. صو آقديغي زمان بر هوندوريردن تو كو-
 لنده اوگا (شلاله) ديرلر اويله شلاله لر اولور كه اونك هو-
 ندورلگي ۵۰-۶۰ آرشندن آرتق اولور. چايك منصبي
 يعني دريايه توكلن بري هميشه دوزلشور يعني صويك
 گنوردیگی شيلر دريايه چاتانده اونك كنارته يغالير واو

كنار دوزلشور بويله دوزلشمش يره (دلتا) ديرلر. داغلك
 باشنه دوشن ياغش و قار صوينك هاموسي آقوب دريالره
 گيتميور اونلك بر حصه سي يره چو كوب گيدير و بعضاً بر
 قدر آققدن صگره تكرار ينه توپراغك يوزينه چقيور.
 ير آلتدن چيقان صويه بولاق ديرلر. بولاق صويي يايصتي
 ويا صوئوق اولور. صوئوق بولاق صويي نقدر دريندن چقار
 ايسه او قدر آرتيق صوئوق اولور چونكه صويله ير آلتيله
 آقانده اوگا راست كلن طوزلري اريدوراوگا گوره بولاقلر
 دوزينك قدری چاي صوينك طوزينك قدرندن آرتق اولور.
 هميشه بولاق صوينده اريمش آهك اولور اما اونك بر
 نوعلري وار كه اوندن آرتق اريمز اگر صويك آقديغي يرده
 حامض قاربون آدلو غاز (угольная кислота) اولورسه
 بو غاز صويه قاريشانده اريين آهكك مقداري آرتق او-
 لور بويله صو ير يوزينه چيقنجه غاز اوندن رد اولور و صو
 آغاروب صوت كبي اولور و صگره آهك اونك ديبنه
 چو كونجه ينه دوريلور. بويله بر صويك ايچينه آغاج و يا
 غيري بر شسي آتيلنجه اونلري آهك باصير و او شيلرك
 شكانده آهك داشي عمله كلير. صويك ايصتي اولمه سنك سببي
 معلوم دكل اما اونلك چوق دريندن چيقاني كره ارضك
 ايچي چوق ايصتي اولديغندن ايصتي اولور. ايصتي صوده
 اريمش طوزلك مقداري دخي آرتقدر و هانسي صوده

هائسی طوز اریمش ایسه اونک خاصیتی ده اویله اولور.
ایستی سوارک اڭ مشهوری (ایزلانده) جزیره سنده کی
(غیضیر) دره بو سو بر قویودن چیقور و هر ۲۴ ساعتده بر
دفعه بوروغ آتان کبی سو قواره اوروب ۵۰-۶۰ آرشین
قالقیور و دو کیلیور. بو زمان قویو بوشالور اول زمان گو-
رینور که قویونک درینلگی ۳۰ آرشیندر اونک دینده کو-
چک دیشیکار وار اونلردن ایستی سو چیقوب مرور ایله
قویونی طولدیریر. قویو طولی اولدینی زمان اونک اوزینک
ایستیسی ۷۵ درجه در اما دینک ایستیسی ۱۲۰ درجه در.
معلومدر که سو ۸۰ درجه حرارتده قاینایور. لکن صوی
آغزی بر کینمش یرده قیزدیرانده ۸۰ درجه ده قاینامز گرک
ایستیسنی آرتیره سگن که قایناسین. اوگا گوره (غیضیر) قو-
یوسنگ دینده ۱۲۰ درجه حرارت واریسه ده بیله اونک
صوی قاینامیور چونکه اونک اوسته ۳۰ آرشین صووار
و او صویگ آغیرلغی اونی قاینامغه قویمیور. البته بویله
ایستی صویگ بر حصه سی دونوب غاز اولور، و بو غازده
اونک اوسته اولان صوی قالدیره بیلمیور. ایله که غازک
مقداری آرتوب او یره یتشدی که قویونک ایچنده کی
صوی بر آز قالدیرسین او وقت اونک آلتندن چیقان
سو در حال دونوب غاز اولور و بو غاز قویونک تمام
صوینی قالدیروب آتور.

هر بر حیوانات و نباتاتک بدننگ چوق حصه سی
صودر اگر سو اولماسه خورک هضم اولمز نفس آلمق،
ترلمک اولمز. خلاصه سو یر یوزنده اولان حیوانات و نبات
تاتک زنده کانلغی ایچون اڭ چوق لازم اولان شیلردن بریسیدر
اگر سو اولمازه زنده کانلق اولماز.
بر قازانی صوایله طولدیروب آغزی آچیق قاینادانده
سو مرورایله قیزوب سکسان درجه یه چاتانده قاینایور. اما
سگره نقدر آرتق قیزدیرارسک اونک ایستیسی ۸۰
درجه دن آرتق اولماز. لکن اوندن رد اولان غازک قدری
آرتور و ایستیسی ۸۰ درجه قالور. اگر بو قازانک ایچنه
بر پارچه قورقوشون آتسه ق نقدر اونی آرتق قیزدیرسه ق
قورقوشون اریمز، اما بر پارچه قورقوشونی بر غیر یرده
قیزدیرانده ۳۰۰ درجه اولانده اریوب سو کبی اولور بویله
قورقوشون سو ایچنده اریمدیکنه سبب اولدر که او قازانک
ایچنده کی صویک ایستیسی ۸۰ درجه در و آرتیق اوله
بیلمز چونکه سو غازه دونن وقتنده ایستینگ آرتیغنی
جذب ایدیر و بیله گیزلین ایستینی و اونک قدرینی بیلمکدن
اوتری او غازی صوثوق صودن کیچیرنده معلوم اولور که
۸۰ درجه ده غاز ایکی ده آرتق اوزی قدرده صوی ۸۰
درجه ده ایدر یعنی اونک ایچنده گیزلنمش اولان ایستی
آشکار اولور. اگر صویگ بو خاصیتی اولسیدی انسان

ایستی طرفلرده زنده کانلق ایده بیلمزدی. چوق یرلرده ایستی ۵۰-۶۰ درجه اولور که اوراده یمورطه گون آلتنده بیشیر. البته انسانکده قانی یمورطه آغی کبی بر شیدریله ایستیدن او ده بیشردی و انسان هلاک اولاردی بو زمان انسانی ترلمک ساقلا یور. ترهین وقتده تر غازه دونور و بو زمان هوانک ایستیسنی جذب ایدوب اونک بدنه دگن حصه سنی صوئودیر و بویله صوئوق هوا، ایستی هوا، بدنه دگوب اونک بیشیرمگنه مانع اولور.

صو داشلری داغید مقی

صویک برخاصیتی ده وار که اوندا زنده کانلق ایدن حیو- الرک هلاک اولماسنه مانع اولور، دنیاده هربرشی آرتق صوئودقجه آرتق آغیر اولور. اما صو طو گوب بوز اولنجه یونکل اولوب و صویک یوزینه چیقیر و صوی آرتق صوئو مقدن محافظه ایدیر که حیوانلر اونک آلتنده زنده کانلق ایده بیلیر. اگر بوز صودان آغیر اولوب صویوژ دبینه دوشسه ایدی صو یوزندن مرور ایله طو گوب تمام بوز اولوردی و حیوانلر هاموسی هلاک اولوردی. صویک برخاصیتی ده وار که هوانک تنفسه لازم اولان حصه سنی آرتق ایدور. هوا ایکی قسم غازدن مر کبدر. بریسی مولد الحموضه در که نفس المقه لازم دور و بریسی ده آروتدر که مولد الحموضه نک گوجنی آزالتمقدن اوتوریدر هواده مولد الحموضه نک

مقداری یوزده ۲۱ حصه در. اما صودا ارین هوانک یوز- دن ۳۳ حصه سی مولد الحموضه در. و اگر اونک مقداری بو قدر اولمسیدی صوده زنده کانلق ایدن حیوانلر تلف اولوردی. صویک ایستی و صوئوقلغی انسانه آز ویا چوق گورینمی صویک ایستی آز ویا چوق اولمسیله دکل بویله اولمه سنی تجربه ایله بیمک اولور: اگر اوچ قدحک برینه ایستی برینه ایلیق و برینه صوئوق صوتو کوب بر الینی ایستی بریسی صوئوق صوده ساقلا یوب صو گره ایکی سینده ایلیق صویه سالانده صوئوق صودان چقان اله ایلیق صو چوق ایستی گورونر اما ایستی صودان چقانه چوق صوئوق گورینر باوجود ایکیسیده ایلیق صوده درلر.

بوخدر او گئاگوره انسان هربر شيئي اوز رنگنده گورير
وهر بر شيئيك اوزاينى حسايدير، اوز طعمنى بيلير و اگر
هوانك رنگى مثلا صارى اولسیدی هربر شيئي صارى گورر
ديك طعمى آجى اولسیدی هر بر شيئيك طعمى آجى او-
لاردى، نيجه كه صوده اربين شيلر صوايله گيدوب دريا
لره جمع اولور و دريا صرينده هربر بيله شيئي تاپيق اولور
هايله هواده هربرغازى تاپيق اولور البته هانسى یرده كار
خانه وفابريقا چوقايسه اوراده انسانه ضررايدن غازلرده چوق
عمله گليير و اورانك هواسنده بيله غازلر چوقدر اما تميز
ونباتاتى آرتق اولان یرده غيرى غازلر ك قدرى آذر، هوا
نقدر تميز اولسه اونك ايچنده ذ كر اولان مولدالحموضه و آزو-
تدن بشقه اوچ غازده اولور كه بيرسى حامض قاربون (кислота
угольная) بيرسى آمونياك (амміякъ) و بيرسى ده صو
بخارايدر. حامض قاربون انسان وحيوان نفس آلاندا اوديانانده
عمله كلوب هوايه قارشور و هميشه هواده اولور تفاوت بو
دور كه انسان وحيوانات چوق اولان و اود چوق يانان یرلرده
اونك ده مقدارى آرتق اولور، حامض قاربون زهردر و هوا
ده اونك مقدارى بيگده بر ويا ايكي حصه اولسه ایدی
بويله هواده زنده كانلق ايتمك ممكن اولمايوب انسان و
حيوانات بوغولوب تلف اولوردى، انسان، حيوانات و نباتاتك
بدنينك چوق حصهسى قاربون (كومير) در كه مولدالحموضه

هوا

يربوزنده اولان ايكي بر برينه قارشان غازدن كه
بريسى آزوت و بريسى مولدالحموضه در هوا عمله كلوبدر،
بو هوانك يوزدن ۷۹ حصهسى آزوت و ۲۱ حصهسى
مولدالحموضه در، كندستانده ميشه لرده باغلرده مولدالحموضه
نك مقدارى ۲۲-۲۳ حصه قدر اولور. اما شهرلرده ۲۱ دن
آرتق اولميور. مولدالحموضه انسان وحيواناتك نفس آلمسيه
شمع لامپا وغير شيارك يانماسى ايچون لازمدور. اگر بو غاز
هواده اولسیدی يربوزنده زنده كانلق اولمزدى، آزوت نفس
آمقله اودك يانماسى ايچون لازم دكل اما آزوت اولمسيدي
يعنى هوا تمام مولدالحموضه اولسیدی بر گونده ينان شمع
بردقيقه يانوب قوتاراردى. انسانك وحيوانك بدنى ده ذكر
اولان شمع كبي تيز يانوب قوتاراردى. پس آزوت مولد
الحموضه نك گوجينى آزالتمقدن اوتريددر كه اونارك بربرينه
قارشمنه گوره هوايه غرق اولان انسان وحيوانات زنده
كانلق ايده بيليرلر، ذكر اولان غازلر ك رنگى ابي و دادى

او گا قاريشانده يعنى اونلا يانار كن حامض قاربون عمله كلور بوهواده اولان حامض قاربونى نباتات نشوونما ايدر كن اونك قاربونى نباتانك بدننده قالبوب مولد الحموضه رد اولوب كنه هوايه قارشور. اگر بويله اولمسيدي انسان وحيوانات نفس المقتدن و اود يانمقتدن حامض قاربونك مقدارى هواده آرتوب اوقدر اولاردى كه اوراده انسان و حيوانات زنده كانلق ايده بيلمبوب بوغولوب تلف اولوردى.

اما نباتات هميشه هوانى حامض قاربوندان تميزليور نباتاتك كوك حصه لر ينك مثلا پيراكلرينك آلتنده بر چوق كوچيك ديشكلر، منفذر وار كه اورادن نفس آليز و اونلار بيله نفس آلاندا حامض قاربون اونلارك بدنينه داخل اولوب اوراده اونك قاربونى قالير ومولد الحموضه سى رد اولوب كنه هوايه قارشور بويله ده حامض قاربون غازى كه زهر در برطرفدن هواده آرتور و برطرفدن آزالور و بوندن بويله معلوم اولور كه نباتات اولان يرده هواده حامض قاربون آز اولور اما اولميان يرده چوق اولور؛ و اگر نباتات بالمره يوق اولسيدي انسان وحيوانات ده يوق اولوردى؛

اگر برقاپو پنجره لرى باغلى اولان اوطاقده برنيچه آدم لامپا يانديروب گيجه قالسه لر اوطاغك ايچنده حامض قاربون آرتوب هوانى اويله خراب ايدر كه او آدم لرك يورگى بولانوب باشلى آغريوب خسته اولورلر. و اگر قاپو يا پنجره آچيلوب

هوا تميزلنمسه اونلر بيهوش اولوب هلاك اولورلر بونك سيبى اوطاغك ايچنده حامض قاربونك مقدارى مرورايله آرتمقدر. دوغريدر اوطاقده چيچكلر و غير نباتات ساقلامه نك نفسي وارايسه ده لکن اونلر هوانى او قدر تميزليه ييلمزلر كه لاپ تميز اولسون اونلر ده اولسه اوطاغك هواسى زهره دونوب آدمى زهرليور. آمونياقده حامض قاربون كىبى زهردر. اونك مقدارى هواده دخى آز اولوب بيگده بر حصه يه قدردر. اوده نباتاته لازم اولان شيدر. حامض قاربونى هواندن چكن كىبى اونى ده نباتات چكوب هوانى آمونياقدن تميز ايدر. آمونياق حيواناتك لاشه سى، نجسى و غيره چورودىگى زمان عمله كلور. حاجتخانه لردن كلن ايبى آمونياقك ايدر. آمونياق غازى شهرلر ده چوق اما كندستا، باغ و بوستان اولان يرلر ده آز اولديغى اون بيگدن بر حصه يه قدر اولور.

صو بخارينك مقدارى

بو غاز بعضا هواده او قدر چوق اولور كه غليظلشوب دامجى اولوب ياغش كىبى يره دو كيلور. اما بعضا مثلا صحراى كيبرده سام يلى اسديگى وقت اونك مقدارى او قدر آزالير كه بو يل انسان و حيواناته دگنده اونلرك بدننى قورودوب تلف ايدر. صو بخارينك چوق اولمسيى آز اولمقتدن ياخشى در. اما چوق آرتق اولوب دومانه دونمگى ده ضررليدر. خلاصه هوانك نم اولمسي يخشى در. بزله ده

عادتدر یایده اوطاغه صو چیلورلر که سرین اولسون بو یخشی عادتدر اما اوطاغک ایچنه صو چیله مکدن تمیز بیز پارچه لرینی ایصلادوب آصمق دها یخشی در، چونکه صو چیله نیر کن تخته لرک آراسنده ویا توپراقده اولان بعضی ناخوشقلره سبب اولور.

دنیا ده هر بر شی اوچ صورتده اولور: صاب حالنده اوگا برک شی دیرلر که مختلف شکله اولور مثلا داش و دمیر و امثالی کبی که اونک هر پارچه سی بر شکله یعنی بریسی یا صدی، بریسی یومری و الخ. داشی، دمیری قیز- دیرانده اونلر اریوب مایع حالنه گلوب صو کبی اولورلر. مایع حالنده بولنان شیلرک شکلی اولماز اونی هانسی قابه تو کسن او قابک شکل و قالبنده اولور. قدحه دو کنده قدح، پیاله یه دو کنده پیاله شکنده اولور. بویله مایع حا- لنده کی شیئری آرتق قیز دیرانده اونلر غاز اولور. غاژکده اوزینه مخصوص شکل و قالبی اولماز. اونلر قدح و پیاله یه دو کیلور کن اونلرک ایچندن چیقوب هوایه قاریشیر یعنی هیچ بر شکل و قابله گیرمز لر. هوانک ذره لری برک شیئرک و مایعاتک ذره لری کبی بر برینه مربوط و ملاصق اولماز یعنی اونلر بر برینک یاننده طور مایوب همیشه یکدیگر نندن آرانلور و غیره طرفلره حرکت ایدرلر. بو سببه گوره یر یوزینی احاطه ایدن هوانک ذره لرینی کره ارض چکمسیدی

هر بری بر طرفه داغیلوب گیدر دیرلر اما یر او ذره لری آهن ربا کبی چکوب ساقلایور و قاچوب داغلمقه قویمیور. البته هانسی ذره لری یوزینه یوق ایسه یر اونلری بر او قدر آرتیق چکور یعنی اورانک هواسی سیره کدر و نه قدر یردن اوزا قدر اولقدر آرتیق سیره کدر. خلاصه هوا یر یوزنده دایانوب غیر یره گیده یلمیور و دریاده صو طور دینی کبی طورور اما بو هوا دریاسنک هر بر ذره سی همیشه بر برندن آرانمق ایستیور. هرا دریاسنک درینلگی ۶۰-۷۰ ویرستدن زیاده در اما اونک نقدر اولدینی بیلک ممکن دکل چونکه انسان اونک یر یوزنده اولان غلیظ طرفنده زنده کانا ق ایده بیلدیگی حالده یوقاریسنده و سیره ک طرفنده ایده مز و اورایه چیقمق ده اولماز. طوغریدر هوانی گورمک اولمیور اما اونک وارلقنه شک یوقدر حتی اونک ثقلتی یعنی وزنی بیله بیلک ممکندر: اثبات ایچون شیشه دن قایرلمش بر اوله نی (ترور بچقانی) ایچی صو ایله طولو بر کسه یه سالوب طوادیرانندن صگره اونک بر باشنی بارمقله طوتار و بو طوتولمش اولان باشی (او بر باشی صودن چیقما مق شرطیله) صودن چیقاروب قالدیرانده بولوله نک ایچنده کی صو دو کولمه یوب اونک ایچنده قالور. فقط ایله که اونک اونک طوتولمش اولان باشندن بارمق قالدیرلدی در حال هوا لوله نک ایچینه گیریر و ایچنده کی صو دو کیلور. آنجق بیله

بر لوله‌نك اوزون ويا قيصة اولمسنك تفاوتی اولدر كه
 لوله اوزون اولانده او، چوریلیر كن ایچنده کی صو بر آز
 آشاغی دوشوب اوراده دایانیر یعنی پارمقله اونك آراسنده
 بوش یر قالور. لوله نقدر اوزون اولورسه اولسون اونك
 ایچنده کی صویك مقداری دگیشمز. البته لوله‌نك ایچنده
 صویك مقداری و هوندركگی لوله‌نك آرتق اوزون اولمسندن
 بر یرده طیانمایور اونك بویله دگیشلمه‌سنه غیر بر سبب
 وار که اوده صویك ثقلتی ویا آغیرلیدر. مذکور لوله‌نك
 ایچنده اولان صویك آغیرلغی معلوم ایدر که بو آغیرلق
 لوله‌نك دیشیگنك آغزی بویده یره دوشر اگر اونك
 آغزینك انی و اوزونی بر دیوم (дюймъ) اولورسه اونك
 ایچنده کی صویك وزنی ۱۶ کرونکه اولور یعنی کره
 ارضك اوسته هر بر یرك که اونك انی و اوزونی بر
 دیومدر اونك اوسته هوانك ۱۶ کرونکه آغیرلغی
 دوشر. بو سببه گوره انسانك بدنك اوستی بو دیوم
 یردن ۲۳۳۰ قدر آرتقدر اوگا گوره‌ده هر بر آدمك
 اوسته هوانك ۹۳۲ پوط آغیرلغی دوشر اما بو قدر آغیر
 لق بزیم اوستمزه دوشدیگنی بز حس ایتمیورزو بونك‌ده
 سببی اودر که بزیم بدنمك بو آغیرلیغه تحمل ایتمی ايسه
 بدنك ایچریسنده ۹۳۰ پوطلق بر ثقلتك مقابله ایتمیدر.
 ایشته داخلده کی گوج ایله خارجه کی گوجك برابر

اولمسنه گوره‌در که انسان اوز اوستنده کی هوانك آغیرلغنی
 حس ایتمه‌یور مثلا نازیک بر کاغذ هر ایکگی طرفدن عین
 قوتله تضییق اولارسه اولسون ینه کاغذ دیشلمز. لکن بو
 تضییق قوتنك بریسی ذره قدر آرتیق اولورسه کاغذ
 مقاومت ایده‌میوب دیشیلر. ایشته شو مقابل قوت سایه‌سنده
 یر یوزنده یشایان انسانرده اوستلرنده کی هوانك آغیرلغنی
 حس ایتمه‌یور. لکن اوجا داغلك باشنه چیقانده اورانك
 هواسی یر یوزینك هواسندن سیرهك اولدیغنه گوره اونك
 بوره کی طوتولور، باشی آغریور و اگر اوندن‌ده یوقاری
 قالقارسه (شارایله چوق هوندرك‌القلمق ممکندر) اونك آغزندن،
 بورنندن و قولاقرندن قان کلر و اگر انسان دهها یوقاری
 قالقه بیلسه‌ایدی تضییق هوایه تحمل ایده‌میوب درحال تلف
 اولوردی. بو تجربه‌نی یر یوزنده ایلمك ممکندر. بر آدمك
 بدنك بر یرینه بر لوله‌نك (تروبانك) اوجنی قویوب سورانده
 (حجامت) اورانك هواسی آز اولدیغنه گوره دریسی قالقیر
 و اگر لوله‌نك ایچندن هوانی بالمره چكك اولسیدی دری
 اوزی اوزینه پاطلاردی. یوقاریدن بری عرض ایتدیكمز
 مثاللردن گورونور که هوا موجود اولمقله برابر اونك وزنی
 و مقداری دخی موجوددر. یوقاروده ذکر اولندیغی اوزره
 هوانك هر بر ذره‌سی همیشه حرکت ایدوب یرینی تبدیل
 ایدر و هکذا معلومدر که ایستیدن بیوك ویوكل، صوثوقدن ايسه

بالعكس كوچك و آغير اولور. سببي: صوت بخارى غير غاز لردن آغيردر اوگا گورده صوتوق و نم هوا وزنده ايستى و قورى هوا دن آغيردر. بو سبيله گوره ذكر اولان لوله نك ايچنده صوت همیشه بر هوندركده يعنى هوانك آغيرلغى هر يرده بر اولميور. هوا صوتوق و نم يعنى آغير اولانده لوله نك ايچنده كى صوده هوندرك اولور اما ايستى، قورى و يوكل اولانده صوده آلچاق اولور. چونكه هوانك هر بر ذرهسى همیشه حركت ايدر و هوا ايستيدن قورى و يوكل اولانده يوقارو قالقير بيله ده گرک او ايستى هوانك يرينه صوتوق و آغير هوا كلسون. اوگا گوره هوانك ايستى و صوتوقدن دگيشلمسندن روز كرده دگيشلير. يعنى صوتوق، نم و آغير هوا كلنده گرک يا صوتوق كولك اسين و يا ياغش ياغسين. بيله روز كارك پيش از وقت دگيشلمسنى بيلمكدن اوترى بر آلت اختراع ايدوبلر كه آدينه مقياس. الهوا (بارومتره) ديرلر. بو آلت يوقارنده ذكر اولان لوله دن (تروبادن) قايريلير. بو لوله اوزون اولديغندن اونى گزدير. مك چتندر. اوگا بناء اونى بر آرز قيصه ايدوب ايچينه صوت عوضنه جيوه تو كورلر كه جيوه صودن بره اون اوچ قات آغيردر. يعنى بر قدح صوت بر كرونكه كلسه او قدر جيوه اون اوچ كرونكه كار. بويله لوله نى و كلسه نى كيچيك ايدوب ايچينى جيوه ايله طولديروب لوله نى بر تخته پارچه سنه ربط

ايدوب هوا خوش اولديغى زمان ساقلايوب طورديغى يره بر نشان قويارلر و بعده دريانك يوزندن برب و برست هوندرك اولان يره قالقوب اوراده تازه نشان قويار و ذكر اولان آغاجك اوسته يازارلر. صگره بو آلايله هر بر غير يرك هوندركلى و روز كارك تبديلنى تعين ايدرلر. هوانك تيرنمنه كولك ديرلر.

يوقاروده ذكر اولديغى اوزره هوانك هر بر ذرهسى همیشه حركت ايدر، بويله بر حر كتى گورمك اولماز. بوسيله بناء اوگا كولك ديمزلر. كولك دينلن شى اويله در كه هوا صوت كى بر طرفه آقمش اولسون هوانك بر طرفه آقمنك ايستى، صوتوقدر. اگر بر يرده هوا ايستيدن قزسه اولوقته يوكل اولوب قالقار و بوراده هوا آزالور اوگا گوره اطرافده اولان صوتوق آغير هوا آقوب بورانى دولديرار يعنى كولك اسر، بويله هوانك آقمسى (جریانى) هر ايكى طرفه اولور يعنى يريوزونده صوتوق هوا بر طرفه گيدنده اوندان يوقارو بو كولك اوستيله بر غير ايستى كولك صوتوق هوا چيقان يره گيدر، بر ايستى اوطاغك قابوسنى پچاق آرقه سى قدرده آچانده اورادن كولك گور بويله كولك اسمكه سبب اولدر كه اوطاغك هواسى ايستيدن قيزوب قابو آچيلنده چولك صوتوق هواسى ير يوزيله ايچرو داخل اولور. اما ايچرونك ايستى هواسى قابونك يوخاريسى ايله چوله چيقور. بو كولك

لری گورمکدن اوتری بر شمع یانديروب قاپونك آراسنده دوتانده اونك آووی شمع آشاغیده اولاندا ایچرو میل ایدر یوقاروده اولانده چونه میل ایدر. هر ایکیسنگ آراسنده ایسه میلنی د کیشمه یوب دوز دورار. که بوراده کولک یوقدر البته بویله قاپو آرالاندن بر آز صگره کولک اولماز یعنی اوطاقتک ایچنک و چول هواسنک ایصتسی برابر اولور؛ اما اگر اوطاقتک ایچینده آدم چوق اولا اوراده یانان لامپه لرده آرتق اولا و قاپونك آراسی چوق آز آچلمش اولا اولوقت اورانك کولکی کیلمز. نقدر ایچروده هوا قیزار ایسه و چولک هواسی صوئق ایسه او کولگده اسه جک.

معلومدر که عربستان و غیر قبله طرفلرده اولان یرلر همیشه ایصتیدر اما شمال طرفلرده همیشه صوئوقدر. او یله یرلر وار که اوراده همیشه بوزدر. عربستان کبی ایصتی و شمال طرفلری کبی صوئوق اولان یرلرک آراسنده گرک همشه کولک اسون. حقیقت یله کولک همیشه اسور و اونگ آدینه (پاسات) کولکی دیرلر، قبله طرفک ایصتی هواسی قالقار کن اونگ یرینه شمال طرفک صوئوق هواسی آقوب کلور و قبله طرفک ایصتی هواسی صوئوق هوانگ اوستیله آقوب صوئوق طرفله گیدر. البته بیز یر یوزیله آقان صوئوق هوانی گوریروک ایصتی کولک یوقاروده اولور اونیده امتحان یله گورمک ممکندر. قوری یرلرده بیله همیشه

شمالدن قبله یه اسن کولکی گورمک اولمدیقته سبب او یرلر ده اولان داغلر و سائره سبب اولور. اما دریای محیطلرده علی الخصوص شمالدن قبله یه جن اولان دریای محیط اطلسیده ییله (پاسات) کولکنی همیشه گورمک اولور.

چونکه کره ارض هر ۲۴ ساعتده یعنی هر گیجه گوندزده بردفعه اوز باشینه دولانور. او گا گوره بو هوا آیتسی که بیز او گا (پاسات) کولکی دیروک میلنی د کیشوب شمال ایله گون طوغانگ آره سندن کلور پس باد کوبهنگ خزرسی که اوطرفدن اسیر (پاسات) کولکیدر و اونگ همیشه اسمه مسنه سبب قافقاز داغلی و غیره در، اگر (پاسات) کولکنک میلنی کونده اولان داغ د کیشدیر ایسه اولوقتده داغک اوبر طرفه کیچنده اونگ اصل میلنی گور. مک اولور اما چوق وقتده بویله داغ اوزاقدده اولدیغندن اونی گورمک اولمیور و برده اونك میلنی د گیشیلمه سنک غیر سبیلری ده واردر. مثلا؛ (پاسات) کولکنک یولنده همیشه باشی قارلی برداغ اولسه البته اوقار اولان یرگ هواسی (پاسات) کولکنک هواسندن صوئوق اولور. بیله ده بو آرتق صوئوق اولان هوا آقاندا بلکه قبله دن شمال طرفه آقسون اوندن باشقه بیوک دریالره بیوک قوری یرک آراسنده (پاسات) کولکی میلنی د کیشیر و اونگ سببی قوری یر و صویگ قیزوب صوئومه سی بر اولمسنددر.

اگر ایکیسی ده بر بویدا اولان چوقله پر مفتولی بر ایستی یره قویوب ساقلاسه گز اولوقت مفتول چبوقدن تیز قیزار. و اگر اونلری اوراده ساقلایوب ایکیسی ده برابر قیزدقدن سو گره چیقاروب برصوئوق یره قویاسگز مفتول چبوقدن تیز صوتویار یعنی دمیر آغاجدن تیز قیزار و تیزده صوتویار، کذا سو و قوری یرک قیزوب صوتوماسنک دخی تفاوتی وار. قوری یر تیزقیزار وتیز صوتویار او گا گوره بر دریا کنارنده گونگ ایستیسندن قوری یر و دریا صویی بر قیزماز قوری یر چوق تیز دریا صویی گیج قیزار. بوسبیه گوندز دریانگ اوسته اولان هوا صو کیج قیزوب اونی ده آز قیزدردیغندن قوری یرک اوسته اولان هوا دن صوتوق و آغیر اولور و بو آغیر هوا صباحدن آقشامه قدر دریادن قوری یر طرفه آقار. اما آخشام اولاندن سو گره قوری یر تیز سویدیقنه اونک اوسته اولان هوا ده تیز صوتویار و صوتوق هوا ده قوری یردن دریا طرفه آقار یعنی یرل گوندوز دریادن قوری طرفه و گیجه قوریدن دریا طرفه اسر. بیله کولکک آدینه کنار کولکی دیرلر که گیجه گوندوز دگیشر. اگر ذکر اولنان دریا و قوری یر چوق بیوک اولسه لر و او یر ایستی اولسه مثلا دریای محیط هندی ایله آسیا قطعه سنک آره سنده بیله کنار کولکی آلتی آیده بر اسر چونکه یای و قیشک ایستی و صوتوغی آرتق اولدیغندن گیجه گوندوز

صوتوغی معلوم اولماز. بیله آلتی آیلق کولکه (موسون) کولکی دیرلر که او همیشه دریای محیط هندایله هندوستان و چین مملکتک آره سنده اسر یعنی بو کولک ایستی اولانده آلتی آی دریادن قوری یر و صوتوق اولانده آلتی آی قوریدن دریایه طرف اسر. ایستی ایله صوتوق یرلرک آراسنده اولان بزیم یرلرده ذکر اولنان (پاسات) کولکی معلوم ایتمز، او گا گوره که شمالدن کلن (پاسات) کولکی مرور زمانله قیزوب بزیم یرلره چاتانده اولقدر صوتوق اولمایور. و قبله دن شمال طرفه یوقاروایله گیدن ایستی (پاسات) مرور زمانله صوتودیغندن بر او قدر ایستی اولماز او گا بناء بزیم یرلرده هر ایکی (پاسات) اسر که قبله دن اسه نک اصلی ایستی، شمالدن اسنگکی ایسه صوتوق (پاسات) در.

انته

شمالدن قبله یه اسن کولکی گورمک اولمدیقنه سبب او یرلر ده اولان داغلا و سائره سبب اولور. اما دریای محیطلرده علی الخصوص شمالدن قبله یه جن اولان دریای محیط اطلسیده یله (پاسات) کولکنی همیشه گورمک اولور.

چونکه کره ارض هر ۲۴ ساعتده یعنی هر گیجه گوندزده بردفعه اوز باشینه دولانور. او گا گوره بو هوا آقینتسی که ییز او گا (پاسات) کولکی دیروک میلنی د کیشوب شمال ایله گون طوغانگ آره سندن کلور پس باد کوبه ننگ خزریسی که او طرفدن اسیر (پاسات) کولکیدر و اونگ همیشه اسمه مسنه سبب قافقاز داغلا و غیره در، اگر (پاسات) کولکنگ میلنی کونده اولان داغ د کیشدیررایسه اولوقته داغک او بر طرفنه کیچنده اونگ اصل میلنی گور. مک اولور اما چوق وقتده بویله داغ اوزاقده اولدیفنندن اونی کورمک اولمیور و برده اونگ میلنی د گیشیلمه سنک غیر سبیلری ده واردر. مثلاً؛ (پاسات) کولکنک یولنده همیشه باشی قارلی برداغ اولسه البته اوقار اولان یرک هواسی (پاسات) کولکنک هواسندن صوتوق اولور. بیلده بو آرتق صوتوق اولان هوا آقاندا بلکه قبله دن شمال طرفه آقسون اوندن باشقه ییوک دریا لرله ییوک قوری یرک آراسنده (پاسات) کولکی میلنی د کیشیر و اونگ سببی قوری یر و صویگ قیزوب صوتومه سی بر اولمسنده در.

اگر اینکسی ده بر بویدا اولان چبوقله بر مفتولی بر ایستی یره قویوب ساقلاسه کز اولوقت مفتول چبوقدن تیز قیزار. و اگر اولری اوراده ساقلایوب ایکسی ده برابر قیزدقندن سو گره چیقاروب برصوئوق یره قویاسکز مفتول چبوقدن تیز صوتویار یعنی دمیر آغاجدن تیز قیزار و تیزده صوتویار، کذا سو و قوری یرک قیزوب صوتوماسنک دخی تفاوتی وار. قوری یر تیزقیزار و تیز صوتویار او گا گوره بر دریا کنارنده گونگ ایستیسندن قوری یر و دریا صویی بر قیزماز قوری یر چوق تیز دریا صویی گنج قیزار. بوسبه گوندز دریانگ اوسته اولان هوا صو کیج قیزوب اونی ده آز قیزدردیغندن قوری یرک اوسته اولان هوا دن صوتوق و آغیر اولور و بو آغیر هوا صباحدن آقشامه قدر دریادن قوری یر طرفه آقار. اما آخشام اولاندن سو گره قوری یر تیز سویدیقنه اونک اوسته اولان هوا ده تیز صوتویار و صوتوق هوا ده قوری یردن دریا طرفه آقار یعنی یل گوندوز دریادن قوری طرفه و گیجه قوریدن دریا طرفه اسر. یله کولکک آدینه کنار کولکی دیرلر که گیجه گوندوز دگیشر. اگر ذکر اولنان دریا و قوری یر چوق بیوک اولسه لر و او یر ایستی اولسه مثلا دریای محیط هندی یله آسیا قطعه سنک آره سنده یله کنار کولکی آلتی آیده بر اسر چونکه یای و قیشک ایستی و صوتوغی آرتق اولدیغندن گیجه گوندوز

صوتوغی معلوم اولماز. بویله آلتی آیلق کولکه (موسون) کولکی دیرلر که او همیشه دریای محیط هندایله هندوستان و چین مملکتک آره سنده اسر یعنی بو کولک ایستی اولانده آلتی آی دریادن قوری یر و صوتوق اولانده آلتی آی قوریدن دریایه طرف اسر. ایستی یله صوتوق یرلرک آراسنده اولان بزیم یرلرده ذکر اولنان (پاسات) کولکی معلوم ایتمز، او گا گوره که شمالدن کلن (پاسات) کولکی مرور زمانله قیزوب بزیم یرلره چاتانده اولقدر صوتوق اولمایور. و قبله دن شمال طرفه یوقارویله گیدن ایستی (پاسات) مرور زمانله صوتودیغندن بر او قدر ایستی اولماز او گا بناء بزیم یرلرده هر ایکی (پاسات) اسر که قبله دن اسه ننگ اصلی ایستی، شمالدن اسنگکی ایسه صوتوق (پاسات) در.

انتها

131

1912
19

عیسی بك عاشور بگلی ننگ

«قاسپی»

مطبعه سی

تلفون ۶۹-۵

محترم انقدم! بونیلہ جنابگزک خدمتہ اعلان ایدیورم' که همین ایل
مارت آیندن حاجی زین العابدین تقیوف جنابلرنگ «قاسپی» مطبعه سی
عیسی بك عاشور بگلی به گچوبازار. بو سببدن اصلی جنابگزندن خواهش
اولنور هر نوع فرمایشاتکز اولمش اولسه، بزم مطبعه مزه موجود
بیوراسکز. هر قسم زا کازار قبول اولونور: مسلمان، روس و خارجی
لسانلرده و کانتور کتابلرینگ فابریکاسی موجوددر. جمیع کازار
وعدہ و بریلن وقتده گوزل صورتده و اوجوز قیمتده سرانجام اولونور.

مطبعه ده

لیتوغرافیا

موجود اولوب هر قسم لیتوغرافیا زا کازاری قبول اولونور.